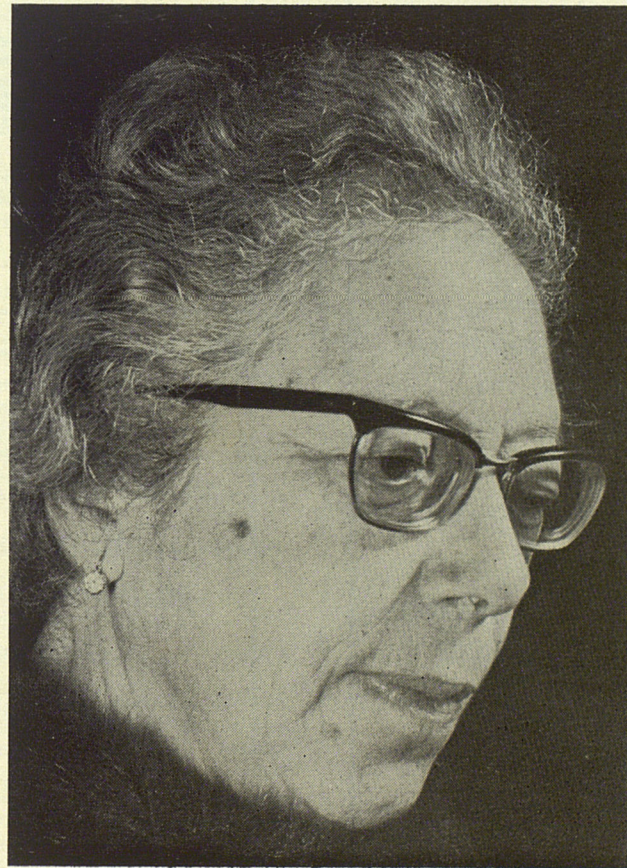

LLUC

MAIG 1970

Homenatge a Cristina Valls

BANCA MARCH

Capital desembossat Ptes. 400.000.000' -
Reserves » 899.168.590' 79
Saldo Regularització » 410.638.928' -

Domicili social:

PALMA DE MAIORCA

Sant Miquel, 17 - Telèfon 224805 (5 línies)
Apartat de Correus núm. 672

Agències Urbanes:

Porta de Sant Antoni; Plaça Pius XII; 31 De-
sembre, 52; Calvo Sotelo, 202 (El Terreno);
Avda. Bartomeu Riutort, 33 (Ca'n Pastilla);
i c/. Neira, 37 (Sant Jordi)

Sucursals:

BARCELONA, c/. Caspe, 17

Agència Urbana: c/. Balmes, 195

» » c/. València, 104

» » c/. València, 327

» » Avda. de Madrid, 188

BINISALEM, CAPDEPERA, FELANITX,
EIVISSA, INCA, SA POBLA, LLUCMAJOR,
MANACOR, MONTUIRI, MURO, PETRA,
PORRERES, SANT JOAN I SANT LLORENÇ

Realitza tota classe d'operacions de

BANCA BORSA CANVI

Cambra cuirassada amb compartiments de
lloguer

Aprovat pel Banc d'Espanya amb el número 5.042

El millor moment a l'hora del triomf

PERFUMERIA INGLESA

TROFEUS ESPORTIUS

C/. Cadena, 6

Telèf. 21 17 70

(Expedim per Agències)

Perles de Manacor, S.A.

ALTA FANTASIA - PERLES - JOIERIA

Pl. Pius XII, 9 - Tel. 216548

PALMA DE MALLORCA

Telegrames: PERMASA

Casa Central: Pl. Rector Rubí, 8

Tel. 143 (3 línies)

MANACOR (Mallorca)

GALLETES QUELY

I CAN GUIXA

NOMÉS FABRIQUEN QUALITAT

Correu dels amics

UNA CARTA PER A JOVES

Sr. Director de la Revista LLUC.

Jo que conec pedres menudes d'aquesta Revista —l'única Revista que tenim a les Illes—, em permet adreçar aquesta carta no per a coneixement vostre (que no us cal), però sí per a coneixement de molts a qui me pens que podria fer qualche bé.

Parlàvem aquests dies sobre LLUC amb uns joves interessats per la nostra cultura. Voldrien ells, i voldria jo, que tinguéssim una revista més nodrida de planes, amb més clixés, fins amb clixés a colors, amb més articles; una revista més compromesa, tocant més problemes, més reveladora d'inquietuds.

Jo que me la llegesc de cap a cap, tots els números, els vaig dir què més voldrien en aquest nostre país tan petit; els vaig fer veure un índex de l'any passat on figuren més de cinquanta autors diferents amb les seves col·laboracions respectives; els citava les cròniques mensuals procedents de diversos indrets on la nostra cultura també té els seus problemes; i l'atenció prestada a discos i llibres. Els vaig recalcar tants d'estudis publicats a LLUC per gent jove, tants de poetes novíssims que a LLUC han estrenat els seus versos, i també col·laboracions de senyors granats, intel·lectuals madurs de Mallorca.

Com que semblava que no s'acabassin de convèncer, els proposava de fer ells una nova revista, i en començar a treure comptes va ser quan s'armà el gran rebombori, i quedàrem freds. Ni sortien per a un número. I va ser llavors com vegérem i sospesàrem la tasca i el camí fet que LLUC ens pot presentar avui. Amb la seva modèstia i la seva pobresa.

També amb la seva dignitat. Des de feia trenta anys —quan finí LA NOSTRA TERRA— les nostres Illes no havien tornat tenir una Revista, al manco amb tant de paper i amb tanta durada.

PONÇ ARNAU

SOBRE LA LLENGUA

Sr. Director de la Revista LLUC.

Crec que la nostra Revista posa massa temps i massa paper en articles —principalment en els articles editorials— que defensen la nostra llengua, fins en un to, a voltes, que frega la intenció polèmica. Aquest to i aquests articles no és a la revista LLUC que s'han de publicar, on tots els qui la llegeixen segurament ja n'estan ben convençuts, sinó en altres diaris i revistes en castellà, on puguin convèncer-se'n aquells que encara desconeixen les nostres raons.

Pel que fa a la revista en general, el meu aplaudiment, i coratge!

BIEL GRAU

«ELS MALLORQUINS» DE JOSEP MASSOT

Sr. Director de la Revista LLUC.

Estudis com «Els mallorquins i la llengua autòctona» que en dos articles distints ens ha oferit Josep Massot a la nostra Revista, justificarien ells tots sols l'existència d'aquesta publicació mensual a Mallorca.

Ja frís de llegir el tercer, que el mateix Massot ens ha promès.

Crec que en aquesta època de Postconcili, la revista LLUC és un servei ben positiu que l'Església presta al nostre país. Que ho poguéssim dir d'altres!

GIL GORNÉS

Sumari

Correu dels amics	1
Un combat d'amor, per Miquel Gayà.	3
El meu homenatge a Cristina Valls, per Gabriel Janer Manila	4
Camp Redó. Poema, per Bartomeu Fiol	8
Notes sobre el becquerisme a la poesia mallorquina, per Josep Maria Llompart	9
La història d'un poble contada pels seus homes, per Joan Miralles i Montserrat	13
Tornant a la Toponímia eivissenca, per M. Vil·langómez Llobet	17
L'ús de la llengua catalana pels poetes menorquins actuals, per Mateu Seguí Puntas	19
Sobre una possible Universitat, per Descalç	21
Rosa dels vents	22

PORTADA:

Cristina Valls. Una dona que, a través del teatre mallorquí, ha treballat per la nostra llengua. La Revista LLUC li ofereix un homenatge amb el text d'un parlament de Gabriel Janer Manila.

LLUC

Revista mensual

Any L - Núm. 590 - Maig 1970

Direcció i Administració: PP. Missioners dels SS. Cors
C/ de la Pau, 3 - Palma de Mallorca
Telèf. 21 23 56

Director Periodista: GABRIEL FUSTER MAYANS
Director religiós: CRISTÒFOR VENY, M. SS. CC.
Subdirector religiós: GUILLEM CEL·LÀ, M. SS. CC.
Secretari: MIQUEL GAYÀ

Subscripció: 150 ptes. anuals
Estranger: 200 ptes. anuals

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Imp. SS. Cors - Balmes, 89 Depòsit legal: P. M. 276-1958

Hostal de la Font Coberta

Un lloc pulcre i econòmic al servei dels pelegrins.

Cuina espanyola i francesa.

Salons esplèndids on hi són servits amb

PULCRITUD I ECONOMIA TOTA CLASSE DE DINARS, BERENARS, REFRESCOS, etc.

També s'hi preparen, si ho demanen, dinars per a EXCURSIONS, berenades, etc.

Servei de BAR - Serveis especials per a Noces i Comunionis.

NOTA. - Per a grans banquetes de noces, comunions, reunions, etc., convé avisar amb 48 hores d'anticipació.

LLUC - Tel. 9

Banderins

SALMA

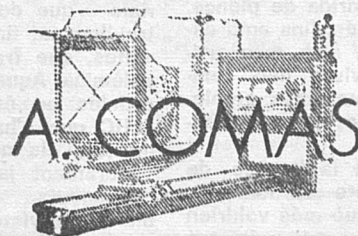
Escuts, insígnies i calcomanies

Eusebi Estada, 150 - 2.^{on} - 1.^a

Telèf. 252633

PALMA DE MALLORCA

Fotogravats

Reproducció de transparències en color
Missió, 61 interior - Tel. 213952 - Palma

Bar restaurant de Lluc i Fonda del Monestir

Per a Noces i primeres Comunionis
i tota classe de serveis als pelegrins

LLUC - Tel. 6

Un combat d'amor

A l'hora d'encetar aquesta pàgina, a les Corts de Madrid s'han dit —i sobre els diaris també— coses més o menys curioses en contra i a favor de les llengües hispàniques. No deixa d'esser paradoxal que per defensar Espanya s'hagin de ferir coses tan entranyables com ho són les seves llengües. Sembla, però, que el bon sentit s'imposa, obrint —ni que sigui tan tímidament— clivelles de llum, i que les coses hispàniques (se diguin llengües o peculiaritats) podran ser incorporades a aquesta Espanya de tots, sovint tan mal tractada des de forteses de gelosia i monopoli.

Al marge de tot el que s'ha dit i del que possiblement encara es dirà, voldriem afegir algunes observacions.

La defensa que nosaltres promovem, d'uns bocins concrets d'Espanya —aquests on hem nascut i ens hi trobam pel voler de Déu, més íntimament arrelats—, és una defensa inspirada només per codis d'amor. Ho apuntàvem en un article del mes passat.

Sovint les passions enterboleixen el cervell, i res allavors no se'ns presenta tan digne de llàstima com el ferir i el dividir. Doncs, ferir la pàtria, i dividir-la, és tot allò que condueix a destruir qualche cosa del seu patrimoni espiritual. Les seves distintes llengües, per tant, deuen ser cultivades i gelosament conservades no com a peces de museu o com a relíquies d'un passat, sinó com a cosa ben viva i bategant d'una pàtria poderosa en plètora de l'esperit, i multiforme en les seves peculiaritats i característiques.

És un patriotisme que de cap manera no podem entendre, cultivar, per exemple, la memòria de Ramon Llull i alhora contribuir a enfonsar la llengua que ell va enaltir amb la seva obra.

I ja no cal dir que per cultivar les llengües i l'esperit de les regions que totes juntes formen un estat, és ben sobrer l'haver d'assenyalar com és de necessari que aquestes llengües i aquest esperit s'ensenyin i s'infonguin als infants, des de les escoles, en unes condicions al menys iguals a les que s'arbitrin per a l'ensenyament de la llengua oficial. (I diguem, entre parèntesis, que oficials, en les respectives regions, deurien ser-ho totes, o al menys tenir una certa oficialitat per a moltes coses. Per què no?). Tot el que no sigui això, cau pel seu propi pes: és atemptar contra la vida més real i autèntica de la pàtria.

En voler per a les distintes llengües —caldrà dir que espanyoles ho són totes les d'Espanya?—, un tracte d'urgent i summa preferència, no feim sinó lliurar aquest ineludible combat

d'amor que dissortadament tants homes d'Espanya no han encertat a comprendre.

I deim un combat d'amor, perquè els odis, la rancor i els malentesos han socavat massa coses, han unglejat els cors i ferit les entranyes de molts; i si en lloc de propinar recels i amargors, des de tots els indrets s'obrissin i allargassin els braços, veuríem curullar de riqueses immenses una herència de tots que tan inconscientment la incultura es dedica a destruir.

Vull referir-me, per exemple, al patriotisme minimista de tots aquells que:

a) s'oposen a donar entrada plena i digna a les llengües autòctones en el temple de Déu;

b) contribueixen a l'anacronisme de considerar una incorrecció social el fer ús onsevulla de la llengua materna, (com si en aquesta matèria hi hagués també llengües de bona i mala educació);

c) sota pretextos discutibles obliguen els seus infants a rebutjar-la en les relacions familiars;

d) restringeixen el seu ús en els col·legis i centres d'ensenyament...

Podríem allargar la llista. El mal és profund i molt inveterat. Adhuc té arrels que, si les desentranyàssim bé, podrien causar-nos oprobi i vergonya; hi juguen factors psicològics de la més diversa índole: per a molts és fins i tot un antifaç que els sembla apte per a encobrir un complex provincial que els molesta. Com certes gents rurals que en rebre senyors de ciutat, s'empeguen a amaguen autèntics valors i joies per exhibir coses de mal gust creient afalagar els seus visitants.

Cal, en un vertader combat d'amor, emprendre aquesta defensa de les coses nostres, del nostre país i del nostre poble. Déu s'hi fa present i ens regala els seus dons a través d'aquest poble. Jesús deia a l'apòstol Felip que qui el veia a ell, veia el seu Pare. Crist redimint-nos s'identifica en tots els homes i els fa germans seus. En tots els homes, doncs, resplendeix el rostre del Pare, ple de bondat i amor; i és a través dels homes que ens serveix o es fa servir. Així tots els homes, de tots els pobles i llocs, esdevenen quelcom molt consubstancial amb Déu. I Déu és present en les llengües de tots els homes, en tots els reialmes i en la història particular de cada poble. Malgrat els nostres pecats i els desastres de la història.

EL MEU HOMENATGE A CRISTINA VALLS

per Gabriel JANER MANILA

Molts d'anys després de que Cristina Valls començàs a fer teatre, un sicòleg americà, B. F. Skinner, de la Universitat de Harvard, investigant amb un esbart de coloms, descobrí la teoria del *condicionament operant*. Aquells coloms, que en el medi experimental que Skinner havia preparat, cada vegada que picotejaven un botó eren retribuïts amb un premi que els estimulava a seguir picotejant el botó, donarien peu al sicòleg de Harvard per arribar a la conclusió de que l'home obra en resposta a uns reforços que li són trasmesos cada vegada que un èxit ve a confirmar una actuació.

En aquell fet, tan senzill, del reflexe operant s'ha basat una de les tècniques d'ensenyament més modernes i discutides, però també més eficaces. L'home, no hi ha dubte, opera enduit per uns condicionaments d'èxit que reforcen, amb el seu verí, el treball inhòspit, dur, terriblement feixuc de cada dia.

¿Quins foren els condicionaments socials que feren que el teatre que estrenava Cristina Valls arribàs a tenir l'entusiasme foll d'un públic que aplaudia rabiosament aquells jocs d'escarni —perquè jocs d'escarni foren al cap i a la fi—?

Són llargs de citar. La feina és complexa i compromesa.

Sense una precisió massa científica m'atreviria a dividir la seva vida de teatre en dues etapes prou clares i definidores:

- 1—El teatre de Cristina Valls al Saló Mallorca.
- 2—El teatre de C. Valls al Teatre Principal.

La primera etapa abarca els anys de la Companyia «Catina-Estelrich». Des del setembre de 1927 al gener de 1938.

La segona, després d'un interval de deu anys, s'inicia pel març de 1948 amb els començaments de l'Artis fins el dia d'avui.

La reaparició de Cristina Valls l'any 1948 en *El Tio de l'Havana* de Tous i Maroto, significà pel públic i la crítica una continuació:

«No descubrimos nada elogiando a Cristina Valls espléndida hoy como ayer».

«Reapareció Cristina Valls que bordó su personaje».

Són fragments d'algunes crítiques d'aquella primera estrena.

Quan el 12 d'Abril del mateix any es reposava *Nit de Nadal* de Guillem Colom, un crític va dir:

«Antes de pasar adelante, queremos subrayar, tal y como se merece, el hecho de la enorme asistencia de público a estas representaciones. Intereza esta vuelta del teatro mallorquín y el público lo demuestra de manera afectuosa, cordial, con su asistencia y sus aplausos no regateados a las obras y a sus intérpretes».

El teatre mallorquí retornava als escenaris després d'una llarga i dolorosa absència. Retornava en la figura d'aquesta dona que només hi anava per dues funcions i ja no sabé decantar-se'n mai més.

Ella diu que li oferiren la metzina en una copa de cristall tallat. Es va beure l'apòzema del vici. «Les fleurs du mal», diria Boudelaire, ens revolten habillades de sedes.

Els intel·lectuals de l'hora es posaren al costat d'aquest teatre.

Tous i Maroto.

Gabriel Cortès, que féu la presentació.

Guillem Colom.

Digueren els propis poemes, que encara devien fer olor de calaix tancat. Alguns elements de la Companyia recitaren Apel·les Mestres,

Octavi Saltor,

Costa i Llobera.

De Costa fou recitada *L'Arpa*. Era tot un símbol. Deixau-me'n recordar, només uns mots:

*«La jove prengué l'arpa... i tremolosos
los sons primers, com a gemecs, pujaven.
Després va rompre un torrencial de notes,
com fonda pena que plorant esclata».*

Era el doll de la llengua que tornava per obra i gràcia de Cristina Valls.

Llorenç Villalonga, que aleshores encara se firmava DHEY, en un article titulat *Revelaciones y posibilidades*, comentava l'estrena d'*El Tio de l'Havana* amb aquestes paraules:

«Existe cierta contención dieciochesca muy «anterrevolución», en aquellos personajes».

Per destacar el bon gust de Tous i Maroto reparava en la diferència de l'Antònia d'*El tio de l'Havana* amb l'«Antonia» de *La Verbena de la Paloma*.

Finalment, afirmava:

«Confesamos que no conocíamos la celebrada obra de Tous y Maroto hasta que la hemos visto recientemente en el Principal. No sabíamos tampoco que la compañía de Teatro Regional fuera tan equilibrada y valiosa. Cristina Valls de Estelrich —la inolvidable Antonia— hizo una creación en su no tan fácil papel.»

I afegia:

«Juzgo conveniente llamar la atención acerca de nuestro Teatro Regional. *El Tio de l'Havana* es una obra que pasará en su género al repertorio clásico, como han pasado las comedias sanas y sonrientes de Goldoni».

El públic, cansat d'escarafalls, es desembafava, amb el teatre de Cristina, de l'engoladura i l'èmfasi de les companyies foresteres.

Reparem, per un instant, en els títols de les cartelleres de l'any quaranta vuit.

Aquest any trepitjaren l'escenari del Teatre Principal:

—Paco Melgares que representava: *La Casa de Quirós* de Arniches.

—Lina Santamaría amb: *Cuando los hijos de Eva no son los hijos de Adán*, de Benavente.

—Enric Borràs, que, aleshores, es deia Enrique Borràs, i vingué a girar una vegada més els ulls en blanc en les representacions de *El Místico* de Rusiñol, reposà: *Tierra Baja* de Guimerà i *Buena Gente* de Rusiñol.

—Társila Criado amb *La Enemiga* de Darío Nicodemi, *Mancha que limpia* de Echegaray, *Sabela de Cambados* de Adolfo Torrado, etc., etc.

Cristina Valls que des de nina havia viscut al carrer, del carrer treuria els tipus que encarnava. La gent reia, inconscientment, de veure-se retratada sobre l'escena, i aquí, perventura, resideix el pecat i la grandesa de Cristina Valls. Com el «malalt imaginari» de Molière, el públic era reconegut, definitivament, malalt. Perquè la gent veia pintorescament la seva malaltia. El mal inhòspit de l'afany de viure, de l'afany d'oblit, per deixar endarrera la tragèdia inútil i bastir sobre les cendres un món, novament cec.

Perventura, els anys de teatre de Cristina Valls han estat els gemecs d'una llengua que no es resignava a passar desapercebuda. El torrencial de notes ha vingut després o potser encara ha de venir.

Sempre he cregut que el teatre de Llorenç Villalonga, sobretot els *Desbarats*, el de Llorenç Moyà i d'Alexandre Ballester no existirien sense aquest substrat de base que ha format el *teatre regional*.

En tot cas, podrien existir com a reacció.

En definitiva, és estat demostrat plenament, en contra dels que volien confirmar que la nostra llengua només era eficaç per a un teatre d'anar per casa, que es podia escriure un teatre universal.

La victòria és estat una vegada més dels sacrificats.

El dia que es vulgui fer una història social de Mallorca, aquest teatre serà un element d'una vàlua extraordinària. Ho serà el fet en sí, i ho seran les reaccions d'una minoria disconforme.

No es podrà estudiar la nostra pagesia dels anys quaranta —aquella gent que mercadejava amb la fam dels altres— sense conèixer, fonamentalment el teatre de Pere Capellà. Ni es podrà reценionar la decadència de la noblesa mallorquina si, al costat de la novel·lística villalonguiana no s'estudia el teatre esperpèntic de Martí Mayol.

Cristina Valls en una de les seves creacions més populars.

No puc oblidar, ara, de cap de les maneres, l'obra sainetista de Joan Mas que l'estronca en una tradició de molts d'anys.

És clar que no totes les obres foren bones, ni tan sols mediocres, algunes foren estrepitosament dolentes. Caldria fer una revisió d'aquest teatre per a salvar de la foguera de l'oblit el que sia salvable i deixar testimoni perenne de la seva vida.

Avui, immersos plenament en els començaments de la dècada dels 70, després d'arribar-nos —encara que només sia per mitjà de la lectura— el teatre de Brecht, de Weis, de Wesker, de Genet; el teatre regional se'ns apareix a davant la vista passat i caduc. Bastant més «avantrevolució» que li podia aparèixer l'any 48 a Ll. Villalonga el sainet de Tous i Maroto.

Un nou punt de vista informarà el nostre cervell i ens fa veure la problemàtica d'aquest teatre des d'un angle distint. És la nova sensibilitat «camp» de que parlava Susan Sontag l'any

1964. L'essència del «camp» seria el seu amor a lo no natural d'aquesta hora: a l'artifici i a l'exageració.

Sontag diu que «les coses són «camp» no quan es tornen velles sinó quan ens alliberem d'elles en certa manera, i som capaços d'adeltar-nos pel fracàs de l'intent en lloc de sentir-nos frustrats».

El teatre regional és avui un bell record.

El record de les coses que només existiren quan hagueren passat.

Jo tinc l'endarrer de tornar a veure Cristina Valls, recrear un dels personatges de la seva galeria de tipus excel·lents. Sentir vibrar el públic sobre les butaques envellutades del Teatre Principal quan aquesta dona que tenim aquí, entre nosaltres, apareixia en escena.

La seva veu, els seus gests, el seu caminar, segueixen essent inconfonibles.

M'hauria agradat engospar en una campana de vidre qualsevol de les seves actuacions per a poder mostrar als meus fills tota la gràcia i l'encanteri dels seu servei.

Però ella no és una rosa de copinyes ni una santeta de cabells arnats. És un esqueix de vida, ni més ni menys. Un fragment de la història raquítica, perventura malalta, del nostre existir inevitable de cada dia.

Si els problemes eterns del teatre són aquests:

- què s'ha de dir?
- com s'ha de dir?
- a qui s'ha de dir?

Cristina Valls ha tinguda una idea ben clara dels dos darrers. La gràcia del seu dir, del seu mirar, del seu somriure, a les ordes d'una intuïció innata per a l'escarni, per a copsar bellament l'esquematisme estructural del gest del poble, del públic a qui ella volia arribar. Així, senzillament, perquè el teatre popular no és ni ha estat mai el muntatge de superespectacles paternalistes a preus reduïts.

El teatre popular seria aturar-se a pensar quina és la funció del teatre en una societat en transformació. Seria fer un teatre per a tots els homes, encara que això ens paresqui, al primer cop de vista, una utopia. Seria parlar en escena un llenguatge popular. (No populatxer ni xabacà), sinó un llenguatge clar i net, sempre humà.

Seria arribar d'un mode directe, sense misteris intel·lectuals, sense passar per camins misteriosos, a la recepció o a l'emoció del ciutadà que seu a la butaca.

Però mai, un teatre que ho pugui fer tot. Aleshores, ja no seria un teatre, sinó un supermercat.

¿Cóm ha d'esser el teatre popular, i fins a quin punt s'hi acostar el teatre que ha representat Cristina Valls? No puc, ni hi ha temps d'esbrinar-ho.

Crec, sincerament, que aspirava amb fermesa d'arribar a tothom. De donar un raig de la seva humanitat, des dels senyors a les porteres; des dels que procedien de les capes més elevades de la societat fins al poble baix que l'estimava tant.

Quan l'any vint-i-set, entrava a treballar juntament amb la seva germana Catina al Saló Mallorca —el teatret del Call, el barri eminentment popular tan vinculat a la història social de Mallorca i a la tràgica història de la nostra raça—, significà una aventura i una promoció. Fins aleshores, l'actriu era tinguda per una «dèmi-mondaine» en aquella societat de dretes, d'ordre i de bones costums públiques. Adhuc no era ben vista la professió d'actriu. Per això hi havia tant de

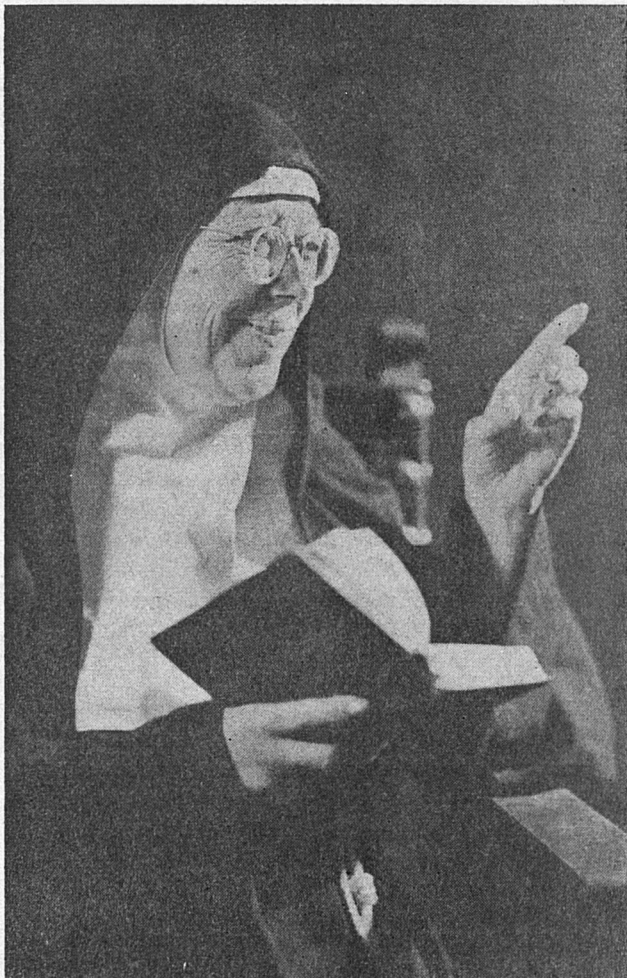
teatre unisexual, del qual la «galeria salesiana» en fou la darrera coetjada.

Les germanes Valls saberen dignificar l'actriu en tots els aspectes i significaren en aquests anys feliços d'una Mallorca tancada, com una avantguarda i una promoció.

La companyia que, aleshores representava Linares Rivas, presentà algunes peces còmiques en mallorquí.

La llengua de la terra tornava a l'escenari en la veu i en la gràcia de Cristina Valls. Els sainets costumistes de Bartomeu Ferrà i d'Alcàntara Peña, retornarien a la memòria de la gent. Un lligam nou s'entaulava amb el teatre còmic del XVIII i del XIX que fruïren d'una popularitat i d'una gràcia insospitades.

Una altra encarnació teatral de Cristina Valls.

Res més, Cristina, sinó agrair-te l'entrega. El mirall que has estat. En tu, sobre l'escena, els coixos s'han vist coixos; els malalts, malalts; els cecs han tingut la possibilitat de conèixer la pròpia ceguesa. Tots plegats ens hem conegut una mica més. La resta ens corresponia a nosaltres, que no hem sabut aprofitar les teves possibilitats i ens hem ajegut a l'ombra del confort.

L'home d'avui, sepultat sota una profusió insospitada de televisors i frigorífics, t'ha exigint, de vegades que deixassis el teu art sempre fresc i li servissis la riallota en palangana.

Tu no en saps, tanmateix.

*«Hem dit els mots que són la sang
d'aquest vell poble que volem salvar».*

En aquests versos de Salvador Espriu, s'enclouen, perventura les arrels profundes del nostre treball. Cadasquí per son vent intentarà de treure de la niciesa el que encara ens queda de poble, el que sigui salvable, per a bastir l'esdevenidor.

Només em resten dues paraules que, perventura, són el gemec de tants de titelles que tu recreares. El gemec feixuc dels teus personatges que coven la fosca sota la tapadora del cofre dels anys.

Dues paraules, només: Gràcies, Cristina.
Res més.

Parlament pronunciat en l'homenatge que la Ciutat de Mallorca dedicà a Cristina Valls el 27 de febrer passat.

BARTOMEU Fiol:

camp rodó

Seguint l'estil que Natura consent.
AUSIAS MARCH

*Amb ordre i propietat, tal com pertoca,
paraules pentinant amb pinta llosca,*

*però també com qui penja placentes san-
[gonoses
a filferros roents dalt terrats somniosos,*

*baluerna fosca amb un cadirot baix el braç
inaciençament insegur per a fujetejar el
[malson.*

*Carota balba, grotesca ganyota de bufanda,
i a les temples una tisi esbojarrada, dis-
[solvent,*

*que me té en el front com rovegat de rata,
embullades les tipologies i esguerrades,*

*no sé encertar el capteniment adient,
adoptat el posat més convenient*

*per tal que el meu vers esdevingui eficaç,
definitiu com una mort,*

*com un gran cop de destrat, oxigenador,
talaia de foc dins la nit,*

*i el meu arc supraorbital s'eixampli, generós
o complaent, com s'eixampla el món.*

*Estranyament conformat per la por
que duc, de sempre, arrapada, a bescoll,
nou Cristòfol fluixejant de rem,*

*sense que brolli la sang, a grumollons,
aglevat caliu que no s'alça a palmer
sota eixa pluja insistent de cendres.*

*De sobte sé, com una rampa que degota,
quelcom molt senzill i inevitable:*

*Arribarà el moment —de mort, de port;
deport de viure encaral— i no estaràs*

*—esmorteït llangorós, ressentit ingratifi-
[cable,
escolà empastifat, fiol sense padri—,*

*no podràs estar —per més que hakis fet o
[volgut fer—
preparat, el que hom diu preparat,*

*donar la resposta adequada,
necessària i suficient, eufemismes a part.*

*Que llarga la paraula,
que curt el sentiment. O viceversa.*

*Amb un esclat mortal, llavors t'aufega,
desbordades la ment, les sines frontals,*

*tota agra sabonera, una vergonya immensa,
[rescalfada,
que et sotmet, impietosa, al bater de la pols,
tallant-te la paraula i els sentits.*

*Aprenent de fènix, poeta a estones perdudes,
temoreg i inflexible, els escamots convoques.
Seguit de tambors exigents n'acompassen
[el pas.*

*Són com un cos expedicionari sonàmbul
i no se sap qui els comanda.*

Poema XXVI del recull inèdit *Camp Radó*, llorejat
amb el Premi «Ciutat de Palma 1969».

NOTES SOBRE EL BECQUERISME A LA POESIA MALLORQUINA

(Homenatge en ocasió d'un centenari)

per Josep Maria LLOMPART

Firmar els propis poemes amb un nom tan novel·lesc com és «Gustavo Adolfo Bécquer», haver patit una vida breu, melangiosa i gairebé miserosa —potser no tant com s'ha dit, al capdavant—, del tot lliurada a escriure versos lànguidament cadenciosos sobre amors ideals, apassionats, una mica betzols a vegades, i llegar finalment a la posteritat, a través de commovedors retrats d'època, una testa on no hi manca detall —cabellera al vent, barbata fina i mirada somniadora—, és poc menys que compondre el perfil d'un poeta de sainet, gairebé un poeta de caricatura. Però la veritat és que el senyor Gustavo Domínguez Bastida —que aquest era el nom civil del personatge que ens ocupa— es va voler amagar darrera una imatge tan rodonament tòpica, esperant per ventura que qualsevol dels desmitificadors que avui tresquen món, arribi i el desmitifiqui.

Jo sospito que l'aurèola llegendària que resplendeix en el cap del senyor Gustavo Adolfo és un dels secrets de la popularitat que les seves *Rimas* han tingut fins fa ben poc entre col·legials, adolescent pàl·lids i fadrinardes de província. Això, i sens dubte el fet d'haver encertat amb moltíssima traça a introduir dins el llenguatge de l'art aquells «sentimientos de mancebo de botica» dels quals parlava Ortega.

Sigui com sigui, el cert és que el nom de Gustavo Adolfo Bécquer era un dels que, cap allà al temps de l'Espanya de la Restauració, es cotitzaven a bon preu —quasi tant com el de don Ramón de Campoamor— en el mercat dels consumidors de poesia. Fins i tot és possible que avui en dia, si és que encara hi ha algú que consumeixi aquest producte, correspongui a Bécquer una cotització

estimable. Amb tota justícia, val a dir-ho; perquè el senyor Gustavo Adolfo, valent-se de les escasses i febles notes del seu acordió, va esser un poetès com una casa. No endebades s'ha dit que ell és la fita inicial de la poesia castellana contemporània.

Ja se sap que la glòria que Bécquer només va entrellucar en els darrers anys de la seva vida, li fou atorgada amb escreix a títol pòstum. Existeixen dues edicions vuitcentistes de les seves obres completes: la de 1871 i la de 1898. Entre aquestes dues dates cal situar el punt més alt de la fama del poeta. Doncs bé, ¿és possible descobrir dins la poesia mallorquina algun eco d'aquesta fama? Dit d'una altra manera: ¿hi ha alguna influència de l'obra becqueriana en els nostres poetes? Observem primer de tot que entre els anys esmentats (1871-1898) escriuen els seus poemes de joventut aquells que després esdevindran els grans mestres de la lírica noucentista insular. Potser aquesta circumstància ens ajudi a trobar el fil. És, si més no, un primer indicatiu que val la pena tenir en compte.

És clar que no hem de permetre que ens enlluernin les troballes aparents, puix que en tot cas hauríem de destriar allò que és o pot esser influència directa del poeta de Sevilla, d'allò altre que no és més que recepta característica de la poesia hispana de l'època. Per exemple, jo mateix m'he referit a vegades al difuminat becquerisme que presideix alguns poemes menors d'En Mateu Obrador. La lectura d'aquests versos, llunyament relacionables amb la rima XXIV de Bécquer —*Dos rojas lenguas de fuego...*—, sembla recolzar la meua afirmació:

*Així com l'heura a la soca,
com a la soca el brancam,
com a la branca la fulla,
com a l'espiga los grans,
com la petxina a la roca,
com la vorera a la mar,
com la claror a l'estrella,
com la frescor a l'embar,
així, donzella, voldria
mon cor amb ton cor juntar...*

Però, ¿és prou això perquè puguem parlar d'influència? No ho sé; caldria veure-ho d'aprop, investigar-ho a fons; i no és aquesta la meua intenció, sinó únicament assenyalar algun hipotètic camí per si volen seguir-lo aquells que es considerin amb prou ciència i tinguin prou humor.

Tanmateix, els indicis abunden de manera molt simptomàtica. Si de la poesia de Mateu Obrador passam a examinar la brevíssima obra lírica del malaguanyat Pere Orlandis, veurem que el suposat clima becquerià es fa més intens. El romanticisme tardà del nostre poeta el col·loca en una situació més aviat propícia, i la veritat és que no ens sorprèn massa descobrir en el poema *Fredor de cor*, datat en 1896, una construcció estròfica igual a la que utilitza Bécquer a les rimes LXXVIII i LXXVI, és a dir, quatre versos, hexasíl·labs (heptasíl·labs comptant a la castellana) els dos primers, i decasíl·labs (hendecasíl·labs a la castellana) el tercer i el quart, rimant en assonància els versos parells:

*L'oratge sols movia
remor de fulles seques,
i entre les veus del bosc, confús sonava
lo cant adormidor de la peresa.*

Jo diria que ara petjam un terreny segur, perquè a més a més el nostre poeta hi desenrotlla un tema molt becquerià. Vegem, per exemple, aquests versos de Bécquer:

*Voz que incesante con el mismo tono
canta el mismo cantar;
gota de agua monótona que cae,
y cae sin cesar.*

*Así van deslizándose los días
unos de otros en pos,
hoy lo mismo que ayer... y todos ellos
sin goce ni dolor.*

I comparem-los amb aquests altres de N'Orlandis:

*Mos ulls s'enterboliren
entre la boira freda;
dormint el cor no batejava;... pura
aigua de gel corria per mes venes.*

*Com degotís dins l'ombra
pausat mon cor batega*

*sempre en repòs. Mes, ail, són prou feixugues
d'avorriment forjades les cadenes.*

Però és llegint la poesia de Bartomeu Ferrà quan trobarem la presència clara i confessada de Bécquer. Es tracta no menys que d'una traducció. En efecte, en el poema titulat *Dins la nau temorega* l'autor puntualitza mitjançant un subtítol: *Traducció parafràstica de Bécquer*. I segueix la rima LXXVI posada en vers català:

*Dins la nau temorega
del temple bisanti, a la llum virada
que el finestral hi rega,
sa tomba vaig trobar mig amagada.*

*En l'urna primorosa,
les mans damunt el pit, l'aimada mia
hi descansava, hermosa,
i un llibre clos entre elles sostenia...*

No s'ho paga seguir, perquè el poema de Bécquer no guanya gaire en la traducció parafràstica de don Bartomeu.

En definitiva, no ens podem queixar del resultat d'aquesta primera i lleugeríssima recerca. Ara caldrà que escorcollem dins l'obra de dues figures de més alta dimensió: Joan Alcover i Miquel Costa i Llobera, és a dir, els dos grans poetes-mite.

Tot fa sospitar que la collita serà fàcil i relativament abundosa en l'obra del Joan Alcover poeta castellà: el «primer» Joan Alcover, anterior a 1900. Hem de tenir en compte que es tracta d'un poeta mimètic, de repetició. Ell mateix se n'adonaria més tard, fins al punt de no tenir inconvenient a confessar: «Abans era dels qui procedeixen per aclimatació de les invencions i les imatges en l'atmosfera tèbia del propi sentiment». És lògic, doncs, que la poesia espanyola del post-romanticisme afaçonàs aquesta obra i hi deixàs una empremta claríssima, perceptible sense cap dificultat. Campoamor en primer terme, amb l'estètica i les actituds del qual se sentia Alcover, per temperament, prou identificat; però també el lirisme intimista de Bécquer. En efecte, en el primer volum de les poesies de N'Alcover, publicat l'any 1887, trobam, per exemple, aquesta peça inequívoca:

*Nunca te vi tan dulce y adorable
como al darme tu eterna despedida:
me heriste de tal modo, que aun te debo
agradecer la herida.*

*No me has matado al fin como se mata
con planta desdeñosa insecto vil,
sino cual mariposa que atraviesa
un alfiler sutil.*

*Sentí caer el alma desgarrada
al negro abismo de las almas muertas,
y la ilusión dorada aún se mecía
con las alas abiertas.*

Prescindint d'un cert aticisme molt personal de N'Alcover, no hi ha dubte que per la forma, estructura, esperit i llenguatge, aquest poema —no del tot menyspreable— és tan òbviament bequerià que no cal afegir cap comentari. D'altra banda, l'influx és durador. En el volum *Nuevas poesías*, aparegut l'any 1892, trobam alguns fragments no gens dubtosos. Aquest, posem per cas:

*Era yo como el álamo frondoso
que al soplo más sutil estremecido
susurra con la voz de los amantes
que se hablan al oído.*

*Era yo como el agua de la fuente
que del peñasco entre la hiedra mana,
y copia, deshaciéndose en suspiros,
la luz de la mañana...*

Encara en 1901, a *Meteoros* (el darrer llibre castellà de N'Alcover), podem detectar reminiscències bequerianes, i no deixa d'esser significatiu que un dels poemes aplegats en aquest volum es tituli precisament *Rima*.

És interessant observar, emperò, que el bequerisme desapareix —igual que el campoamorisme— a l'obra del gran Joan Alcover, és a dir, el Joan Alcover poeta català, posterior a 1900. Bona prova del canvi absolutament radical que va experimentar la seva poesia. Desapareix el bequerisme; o, almenys, es dilueix fins a tal punt que esdevé indestruable. Només en el poema *Fantasia* podríem endevinar per ventura un eco molt vague de la rima LXXIV; però no ho paga fer-ne esment.

Qui sembla haver assimilat, en canvi, algunes de les qualitats més essencials de la poesia de Bécquer, no de manera tan immediata però sí més profunda i, en definitiva, més fecunda, és Miquel Costa i Llobera. Em referesc, és clar, al Costa i Llobera juvenil que als trenta-un anys (1885) publicava el primer llibre de poemes. Convé subratllar que no es tracta, com en el cas de N'Alcover, d'un procés més aviat imitatiu, sinó d'una vertadera incorporació d'elements aliens que es fonen amb la pròpia personalitat. Això ve a significar que el poeta de Pollença va assolir la maduresa i va trobar la seva veu autèntica molt abans que N'Alcover.

Em limitaré a comentar breument dos poemes d'En Costa que, amb tota casta de precaucions, gosaria qualificar de bequerians. Es tracta de dos poemes molt coneguts: *Defalliment* i *L'arpa*.

En el primer trobam el tema que podríem anomenar de la «fredor de cor», desenrotllat per Bécquer a la rima LXI. A l'estrofa inicial d'aquesta rima, el poeta sevillà aconsegueix un dels moments de més fonda expressivitat:

*Hoy como ayer, mañana como hoy,
¡y siempre igual!
Un cielo gris, un horizonte eterno,
¡y andar... andar!*

Amb no menys intensitat planteja Costa i Llobera el seu *Defalliment*:

*Com la llarga acompanyada
d'un mort, que passa endolada
tot callant,
així mes hores perdudes
també endolades i mudes
van passant.*

Passen iguals, que es confonen...

No hi ha dubte que la confrontació d'ambdós poemes seria molt profitosa als que s'interessassin per aquesta qüestió. D'altra banda, és evident que entre el *Defalliment* de Costa i Llobera i la *Fredor de cor* de Pere Orlandis existeix un clar parentiu. ¿Potser el tronc comú és la rima LXI de Bécquer? Val la pena recordar, a aquest respecte, que l'estreta amistat que va unir En Costa amb N'Orlandis anava acompanyada d'una confessada afinitat de gustos literaris, i, consegüentment, de lectures.

Que l'obra de Bécquer era familiar al jove Costa i Llobera ho acredita, a parer meu, el segon dels poemes esmentats, *L'arpa*, per a la concepció del qual sembla haver partit el poeta de Pollença de la famosa i divulgadíssima rima VII: *Del salón en el ángulo oscuro...* Deixant de banda tot allò que en els dos poemes —importants l'un i l'altre dins l'obra dels seus respectius autors— pugui haver-hi de tòpic romàntic, cal observar que donen un tractament semblant al tema de l'arpa-símbol, és a dir, l'arpa oblidada, abandonada, servant en el silenci un poder latent. Hi ha coincidències massa considerables perquè siguin fruit de la casualitat o procedeixin, independentment, d'una font comuna. Així, la imatge de les notes adormides en les cordes polsoses de l'instrument, que trobam en el poema de Bécquer,

¡Cuánta nota dormía en sus cuerdas...!

i en el de Costa i Llobera:

*Encara dins la pols d'aquelles cordes
notes dormien de dolçura pàtria.*

Així també l'equivalència metafòrica nota=ocell, tan suggestiva a la rima bequeriana,

*¡Cuánta nota dormía en sus cuerdas
como el pájaro duerme en las ramas...!*

que el poeta mallorquí amplifica mitjançant una imatge d'extraordinària bellesa:

*Estols de notes màgiques sortien
de dins les mans de la princesa blanca,
com els aucells aletejant nasqueren
de dins les mans puríssimes de l'alba.*

Però ja hem apuntat que Costa i Llobera no es limita a imitar, sinó que elabora i fa seves les suggestions que extreu de les pròpies lectures. A més de la diferent modulació —menor i essen-

cialment lírica a Bécquer, major i amb matisos èpics a Costa—, hi ha entre els dos poemes que consideram una diferència fonamental: per al poeta mallorquí l'arpa no simbolitza, intemporalment, el geni, sinó, de manera molt concreta, el geni de la Renaixença catalana, la vida nova d'una llengua i d'una cultura que és l'expressió de la vida nova d'un poble. Converteix, doncs, en símbol històric, arrelat dins una conjuntura temporal, allò que Bécquer havia tractat com a símbol abstracte.

I aquí ens deturarem. Vull insistir que les conclusions que es puguin treure de tot el que he exposat han d'esser absolutament provisionals; però sembla que en aquest tema del becquerisme a la poesia mallorquina, pel qual he divagat ocasionalment, gairebé per joc, hi ha abundant matèria d'estudi. Potser seria interessant que algun dels nostres joves universitaris ho tingués en compte.

LLIBRES

LOS ORIGENES DEL SOCIALISMO, per George Lichtheim. Colección Argumentos, 4. Barcelona. Editorial Anagrama. 1970. Traducció castellana de Carlos Piera. 294 pàgs.

Un llibre que estudia els orígens del socialisme fins al 1848, en les seves tres vertents inicials: els hereus de la Revolució Francesa; els economistes anglesos, crítics de la Revolució Industrial; i els filòsofs alemanys, fins a la gran síntesi de Marx. George Lichtheim, el seu autor, nascut a Alemanya, ha residit llargament a Anglaterra i als Estats Units. És un especialista eminent en la matèria.

DETRAS DE LA PUERTA, per Giorgio Bassani. Biblioteca Formentor. Barcelona. Editorial Seix Barral. 1969. Traducció castellana de Sergio Pitol. 149 pàgs.

Giorgio Bassani va néixer en 1916 a Bolònia. De jove se dedicà principalment a la política, treballant a favor de la Resistència fins a ser empresonat en 1943. Més endavant esdevé redactor de la revista *Bottege Oscure*, i després de *Paragone*. Professor d'història del teatre a l'Acadèmia Nacional d'Art Dramàtic. En 1958 va ser guardonat amb el premi Strega —el premi literari més cotitzat d'Itàlia—, i en 1962 obté el premi Viareggio. *Dietro la puerta*, la present novel·la traduïda al castellà, és una mostra de l'excel·lent quefer literari d'aquest sensible i exquisit home de lletres de la Itàlia d'avui.

LLIBRES

CANÇONER POPULAR DE MALLORCA, per Rafel Ginard Bauçà. Volum 3er. Bibl. Els Treballs i els Dies, 6. Mallorca. Editorial Moll, 1970. 472 pàgs.

La publicació d'aquest volum tercer del *Cançoner Popular de Mallorca* posa de lleu la magna empresa que devem al nostre amic el P. Rafel Ginard i Bauçà, que, amb la seva pacient recerca de tota la vida, i a través d'aquests tres volums ens ha oferit ja unes 16.000 cançons, a més d'un quart volum que s'anuncia, en el qual quedaran incloses les codolades, glosats i romanços. O sia, unes 20.000 cançons diferents, completades amb més de 40.000 variants.

L'expert i diligent Dr. Francesc de B. Moll ha prologat extensament cada un d'aquests volums, amb la competència i erudició que el caracteritzen.

Tot plegat constitueix un monument del saber popular de Mallorca, que juntament amb les *Rondaies* de Mn. Antoni Maria Alcover, i els 10 volums del gran *Diccionari* Alcover-Moll posen la nostra illa en un lloc d'honor entre els països cultes i amants de la seva tradició.

ELS DESCENDENTS DELS JUEUS CONVERSOS DE MALLORCA, per Miquel Forteza. Segona edició. Bibl. Raixa, 79. Mallorca. Ed. Moll. 1970. 220 pàgs.

La primera edició d'aquest llibre, fa un parell d'anys, va aconseguir esgotar tots el exemplars.

Ara, mort l'autor, i utilitzant totes les esmenes i revisions que aquest va fer-hi fins al seu darrer dia, l'Ed. Moll ens n'ofereix una segona edició no menys esplèndida que la primera, que s'havia publicat a cura de Josep Mascaró Pasarius.

LA MEVA VIDA AMB MARTIN LUTHER KING, per Coretta Scott King. Traducció de Manuel de Pedrolo. Barcelona. Aymà S. A., 1970. 281 pàgs.

La vídua del gran líder americà, que comparatí els seus afanys i la seva set d'ideal, ens ofereix en aquest llibre un document inapreciable, que testimonia la noblesa de la seva causa. Escrit amb un estil viu i dens, hi glateix l'emoció i la puresa de pensament que foren la digna senyera del sacerdot i màrtir, la sang del qual seguirà clamant en un món ple de cobejances i egoïsmes.

ENCERRADOS CON UN SOLO JUGUETE, per Juan Marsé. Biblioteca Breve de Bolsillo. Barcelona. Editorial Seix Barral. 1970. 261 pàgs.

Una novel·la que va ser finalista al Premi «Biblioteca Breve» 1961 amb el major nombre de vots, puix el premi quedà desert per falta de quorum.

El seu autor va néixer a Barcelona en 1933, ha residit a París, ha publicat altres novel·les, i ha estat distingit amb els Premis «Sésamo» i «Biblioteca Breve» 1965.

LA HISTÒRIA D'UN POBLE CONTADA PELS SEUS HOMES

per Joan MIRALLES MONTSERRAT

Dins el cúmulo de sabiduria popular que hom pot arreplegar conversant amb la gent del poble hi ha elements històrics, folklòrics, lingüístics, etc., que formen part integrant de la història dels nostres pobles; la qual no és solament la continguda en els documents dels arxius, la major part de vegades no poc monòtons, sinó també aquella que ens dóna a conèixer els fets llegendaris o purament anecdòtics que subsisteixen encara avui, després de molts anys, dins l'esperit popular.

Es per mor d'això, perquè la història no és solament un depòsit sec de dades sinó també quelcom ple de suggestions i remembrances, que un dels mètodes d'investigació de les estructures socials més eficaços és dur a terme una replega de converses, gravades en cinta magnetofònica, per a les quals hom aplica un qüestionari de temes prou clars i diferenciats l'un de l'altre, i ben a l'abast de la persona entrevistada per tal d'obtenir informació sobre la vella història del poble.¹

Per a l'historiador local aquestes converses poden interessar per tal com donen informació sobre antics costums del poble, festes patronals, vestits antics, menjar d'un temps, primers vehicles de locomoció: velocípedes, cotxes, galeres, representació de comèdies antigues, anècdotes de la vida local, etc.

El folklorista pot trobar-hi també una mina de dades sobre gloses, cançons, coverbos, etc., alguns dels quals és possible que estiguin encara inèdits.

De la mateixa manera el lingüista podrà comptar amb un bon aplec d'expressions antigues, girs especials de la llengua col·loquial, dialectalismes locals, molts dels quals estan per desaparèixer, com és ara: *centura*, *havia molta estona d'això*, *s'Alxeduc*, *los posaven*, etc.

Transcrivim a continuació dues converses, de les trenta o més que en tenim gravades entre

la gent vella del poble com a exemple pràctic del que hem dit.

I.—CONVERSA SOSTENGUDA AMB EN GABRIEL CERDA MIRALLES, DE 92 ANYS, NATURAL DE MONTUIRI, AVUI RESIDENT A CIUTAT.²

—«Quins són es vostros primers records?».

—«Jo t'ho diré. De petit record que mos confessàvem de tres en tres o de quatre, si no havíem combregat. Una vegada me'n vaig anar a confessar; es confés me digué: «Quants de pecats tens?, i jo li vaig contestar: «I tu, quants?». Saps que va riure!

A canostra teníem un amic capellà que anava a dir missa a Son Comelles amb una ego. Va dir a mon pare que jo havia d'esser escolanet. M'hi vaig fer; una vegada que no poria alçar es missal de feixuc que era li vaig ruar ses fuies de s'esforç que feia. L'endemà vaig anar més alerta però li vaig pegar potada sense voler, i ell em digué: «Animal!».

—«Com eren ses festes antigues de Montuiri?».

—«Oh, ses festes d'un temps! Allò eren festes i no lo que hi ha avui. Ara ja s'han perdut. Sa festa de Sant Antoni era una cosa gran. Cada any hi havia obreries. Ses que record eren a can Badia vei, a son Comelles i a can Miquel Tavet. Es dissabte de Sant Antoni regalaven un xot a ca s'obrer i feien un sopar on hi anava molta gent. Se feien unes bones sopes i frit i llavonses una glosada de dos. Es glosadors eren un Pere Malec, de sa muntanya i un altre que no record. També feien una beneïda de muls ben endiumenjats i llavonses a dinar. Aquest mateix dia de Sant Antoni hi havia s'encalcada. Es dos glosadors se col·locaven damunt dues mules ensellades, anaven de casa en casa i feien una glosa a cada una, acompanyats d'un municipal

que los anava diguent quina classe de gent vivia dins cada casa. Llavò se feia «Sant Antoni al viu». Feien un tabernacle a sa plaça i allà posaven aquest sant amb ses tentacions que havia tengut. Es vespre se feia un ball de boleros i cotes però res d'aferrat!

Es dia de Sant Sebastià també feien obreria. Ell hi ha que veure lo que feien aquest dial Rodelles i coets, saps quina animació! Aquelles corregudes que se feien! Hi havia sa guàrdia civil a cavall que taiava uns ceions ran ran de sa tira de sa gent; llavò n'hi havia un que passetjava aigo amb neu. Valia un cèntim es tasonet».

—«Que recordau res de comèdies que hagin fet a Montuïri?».

—«Sí fotre. «En Llorenç malcasadís»; qui la va fer, si no vaig errat, va esser es sabater Niu, en Tomeu Menut, en Miquel Rua i altres. Feien es teatro a sa Costa.

En aquesta mateixa casa vengué una vegada un homo de Campos que agafava una barra de ferro vermei que havia encalentit mestre Tià de Mianes en es corral i quan era ben vermei l'alçava i no se cremava. Per veure-ho feia pagar quatre cèntims. Llavò li donaren una ensaïmada i un caliu de foc dedins i los se menjà.

De comèdies també feren «La justicia de Dios», «Juan José», «Lanuz», «La Mort i Passió» i d'altres. En Prats, que era un cabo de caminers que estava a Algaida, va venir a veure «Juan José» i va dir que anàssem a Algaida a fer-la. Hi acudirem, i saps quin va esser es públic? Idò es tres o quatre de s'Ajuntament! Va esser una riaia!

«La Mort i Passió» la férem a can Saldadet; ara són dues cases però abans era una tota sola. Jo feia es paper de Caifàs».

—«Com anaven vestits un temps?».

—«Es darrer homo de Montuïri que vaig veure vestit amb calçons amb bufes va esser un tal Tasar Frare. Jo era molt petit. Vivia darrera canostra. Ets homos també duien camiseteta curta. Un que li deien en Joan Marxando se morí i li posaren ses sabates des casar.

Ses dones d'avui tornen un poc a sa moda antiga. Anaven amb mocador i xarpa. Amb mocador gros ses que porien més, gipó, cotilla i faldes fins a n'es peus».

—«I que sabeu qui tengué sa primera bicicleta?».

—«Me'n record que vengué un tal Terrassa, un sobrestant de Ciutat amb un velocípedo. Se n'anà a son Costa on hi havia don Emilio Pou. Va esser es primer que vaig veure. Don Fernando Quintana, s'homo de donya Carme Vanrell de son Rafel Mas en dugué un altre».

—«I es primer cotxo?».

—«Me pareix que va esser es de don Joan Ferrando i un altre d'en Biel Llull. També du-

gueren un camion de roda plena d'Alemània. Això des cotxo devia esser devers l'any 1924».

—«I de sa diligència que vos ne recordau?».

—«Clar que sí. Qui volia anar a Ciutat se n'anava a s'hostal en sa nit. Passava sa diligència d'en Maioler de Felanitx, amb dos cavalls. Més tard en passà una d'en Gaspar Collet i un altre d'en Pere Rollo. Amb aquest una vegada vàrem anar a Manacor i es cavall se desbocà, però tanta sort que no mos succeí res!».

—«Que no eren molt bregosos es montuïrencs d'aleshores?».

—«Si fosca! Moltes vegades eren bregues de política. Hi havia dos partits, es lliberals o fusionistes i es conservadors. Es jefe des lliberals era es «metge Fraret»; també hi havia en Joan de Mianes, es Ferrandos i s'Hereu que se va fer dissident; per cert que aquest alçà partit i el feren ballé, però se trobà amb sos empleats de s'altre partit, i per treure-los defora los feia anar a cercar quatre gerres d'aigo a n'es Pou del Rei per regar uns fics que hi havia a plaça, per donar-los mala vida. Es jefe des conservadors era en Joan Serena.

T'he contat això per lo que te diré. Una vegada es jovenots de cada partit se tiraven pedres d'una banda i de s'altra des des cantó de can Aloi fins devers Solanda. Enmig hi havia es café de can Tomeu des Forn. Sortí es guàrdia civil Oliver. Homo de Deu, i li entaferraren una pedrada en es cap! Sa pedra venia de sa part des conservadors, però embolicaren dotze innocents de sa part des lliberals i un d'ells va esser un germà meu que tenia quinze anys. Los agafen i presos, tots dotze! Vengué una tia meua i digué a mon pare: «Pere, he sentit una conversa en es forn, que a les dotze los se'n duen. Los hem d'avisar a tots!». Prepararen carros fora des terme des poble i armaren un bon rebumbori. Un que nomia Sion Cigala se posà a sa porta de sa Casa de la Vila i los digué: «Al.lots, no vos assusteu, no vos n'anau totsols, no passeu ànsia!». Tothom plorava. Don Pascual Ribot era es jefe des lliberals i digué: «Al manco conseguire que no los se'n duguen», però així i tot es més joves en tengueren per tres mesos i ets altres per vuit o nou».

—«Que heu vist curanderos a Montuïri?».

—«N'hi havia un que li deien «es metge loco», una altra que era na Balança que curava d'enfitat i es darrer que hi hagué que va esser en Guiem Neo que curava d'espenyat; aquest havia après s'ofici fent de practicant a sa guerra de Cuba».

—«Que heu sentit dir res d'això de calça d'arena?».

—«Ja ho crec! Diuen que no en curaven d'un cop de calça. En es Molinar hi hagué un jove que en morí».

—«I d'això d'etcisos, que heu sentit dir res?».

—«Diuen que n'hi havia una que en donava, però a Montuiri no n'han estat gaire afectats d'aquest mal. Lo que deien era que sortia por de ca na Murtona. Sa madona que hi havia deia que trobava macs calents per damunt sa taula. També hi havia Ca Ses Animes que deien que en sortia. Xerrant de por, a mi me va succeir un bon fet: una vegada que s'havia mort un fill de mestre Juan Aloi, jo era ben petit encara, mon pare i jo acompanyàrem es mort perquè era conegut nostre. Era en s'hivern, feia fred i no hi havia llum. Jo caminava aferrat a n'es calçons de mon pare. Quan estàvem devora es carrer de sa Trona em digueren: «Ara no duim sa clau des cementeri, al.lotet, corre depressa a cercar sa clau! La té es saig, mestre Joan Cardo!». Jo tot assustat, venga cap amunt! Vaig arribar, escapat, a cameva i me vaig posar a ses falde de mumare, i de sa clau no me'n vaig empatxar pus!».

—«Com s'arreglaven sense llum pes carrers?»

—«Paupaven! Domés es dia de Sant Bartomeu, que és sa festa des poble, hi havia festers a cada part des graons».

—«I de menjar, què menjàveu un temps?».

—«Sa carn que he avorrida més és sa de pollastre, i un temps domés es malalts en porien menjar, i encara no sempre, i es sans domés es dia de Nadal. Lo que se menjava molt eren figues seques».

—«I des molins, recordau quins hi havia?».

—«Los tenc apuntats. A s'interior des poble: es de can Perons, avui esbucat, can Vermei, can Nofre, can Rabent, can Joan Hermano, cas Potecari Vei, can Rovegó, can Borreió, avui esbucat, can Tomeu Andreu, can Rafel Ros, can Rigo, es molí d'en Gospet, can Biel Moliner. En es Velar: es molí des Fraret, es de cas capellà Moliner i can Piadós. A foravila: es de can Batista, son Roig, can Joanot, avui esbucat, son Manera, son Costa, can Socias, son Boivàs, es d'en Batista Comelles i es de sa possessió de son Comelles».

També tenc apuntats aquests homos de carrera que he conegut:

Notaris: es de can Blanc, es de can Gallard i es de son Manera.

Metges: Don Rafel Ribes de can Moreno, Bartomeu Ferrando, Joan Verger, Bartomeu Ramonell, Joan Verd, Joan Mateu, Josep Gomila, Miquel Ferrando, Guiem Verger i Josep Mateu. Don Rafel Mateu, don Joan Oliver i don Joan Ferrando que encara són vius.

Potecaris: cas Potecari Vei, Miquel Manera, Miquel Pocoví de son Mojà i Joan Verd vermei.

Mestres d'escola: Josep Cloquell cigala, mestre Arbona, mestressa Ribes, Francisca Arbona, Francisca Verd, etc.

Militars: Jaume Clar capità, Miquel Bibiloni, Antoni Garcias, Gaspar Sastre, etc.».

—«Au, idò, l'amo en Biel, per avui ja n'hi ha prou».

II.—TRANSCRIPCIÓ DE LA CONVERSA AMB CATALINA CERDA FULLANA, DE 95 ANYS.³

—«Què menjàveu un temps, madona?».

—«Qualque vegada cards de craixofera, cireres i figues moltes, i «sopes de ca» amb poc oli, perquè no anàvem tan grossos com ara! Ara sa temporada és bona, però jo m'he vist a haver de segar un tros a escarada per porer comprar-me unes faldetes, i, ara, jo ho veus!, les tenc amagades dins sa caixa!».

—«Quines comèdies heu vistes fer a Montuiri?».

—«La Mort i Passió», «Sant Antoni al viu» i altres. També feien títeres a sa Plaça véia. «En Rovegó Florit» també la feren però mumare no mos hi deixà anar perquè érem massa petites».

—«Que sabeu res de s'Arxiduc?».

—«Vaig xerrar amb ell. Era un homo gran i moreno. Va esser un any que vaig anar a muntanya a Muleta. L'amo d'allà coneixia s'Alxeduc. Quan arribàrem a caseva mos donà per aguiar. A caseva hi havia uns al.lots que pareixien dones; duien sa cova llarga. Deien que eren al.lots però jo no ho sé si ho eren!».

—«Que no hi havia moltes bregues un temps?».

—«Sí, ortigaven molt, en es balls. Per una al.lota se pegaven i fins i tot n'hi hagué que se mataren».

—«Que no creien molt amb sos etcisos en aquell temps?».

—«A Montuiri no gaire, però a Llorito i a Porreres era gros. Una vegada que estava llogada a son Boivàs, anant a un ball passàrem amb una amiga figueralera, aprop d'una caseta, i vàrem sentir una veu que mos deia: «Ves i du ets etcisos i veuràs aquestes dues!», però no va passar res».

—«I des ballar antic què recordau?».

—«No ballaven d'aferrat, però de llis sí. Se feien balls a ca l'amo en Pere de Sa Torre, a Sa Costa, a Solanda, a can Queló i a altres llocs. Jo hi vaig anar una vegada que tenia catorze o quinze anys amb una dona véia. Aquesta vegada mos tiraren una conia morta, però agafaren es qui la tirà per un braç i li feren anar a aplegar!».

—«I, passant a una altre cosa, que sabríeu fer sa bugada com se feia un temps?».

—«Encara tenc es cenners. Per cada dotzena de rams, (un ram són quatre fuiades), posà-

vem un amut de cenra per cada sostre. Per cada cantó hi posàvem paia d'ordi. Llavonnes amb so carabassot venga aigo!».

—«Que encara recordau així com filàveu?».

—«Encara tenc es fús. Ja ho crec que en sabria! Ara record una glosa:

*Homo qui aspia o debana
o fa osques a un fús,
o té s'enteniment fluix
o sa testa des cap vana.*

També sabia es manaments glosats i sa Setmana Santa glosada però ja no me'n record.

—«Que sabeu qualche costum d'aquell temps que ja no se conservi?».

—«En sé, però ara no em vénen. Record però que se'n duien ets al.lots menuts a foravila i los posaven dins una senaia, penjats a una figuera i los engronçaven amb un fil de tant en quant».

«Idò res més per avui, madoneta, i moltes gràcies!».

NOTES

1. En un altre article donarem una relació dels temes que poden esser més útils per aquesta tasca.

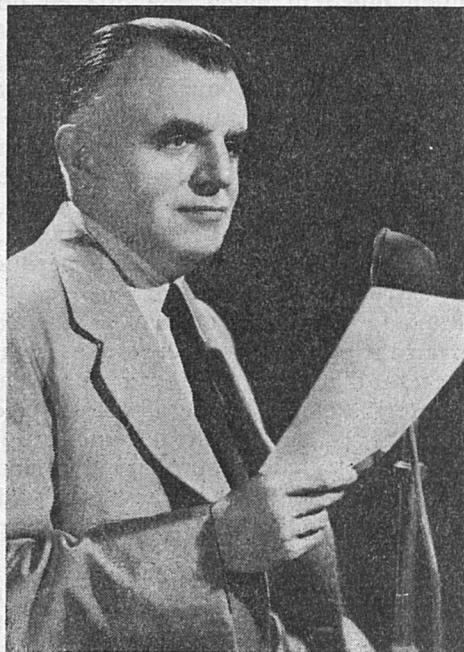
2. D'aquestes converses he procurat treure'n els fets més generals i relacionats amb la història i folklore local. Per això he suprimit allò que em semblava massa personal. Respecte a la grafia he conservat els trets morfosintàctics propis del mallorquí col.loquial. Els castellanismes i els vulgarismes que puguen tenir interès per al lingüista, van en cursiva.

3. Com a nota curiosa volem fer constar que aquesta velleta pronunciava encara Fuiana, pronúncia avui ja inusitada entre la gent jove.

FILLA DE SEBASTIA FALCONER

MAGATZEM DE CORDERIA
ESPADENYERIA

Sindicat, 66 - Tel. 222067 - Palma

OCTAVI SALTOR, ACADEMIC DE NUMERO A LA REAL ACADEMIA DE BONES LLETRES DE BARCELONA

Mallorca té un Consolat literari a Barcelona, que exerceixen enlairadament alguns bons amics nostres com Josep Maria de Casacuberta, director de l'Editorial Barcino, Ramon Aramon i Serra, Secretari General de l'Institut d'Estudis Catalans, i Octavi Saltor, poeta, crític i periodista...

Octavi Saltor és, a més, conegudíssim a Mallorca per la seva profusió d'articles publicats ací, per les conferències que hi ha donat, per les seves intervencions en els certàmens i premis literaris.

La labor literària d'Octavi Saltor ha tingut darrerament un guardó de justícia: el seu ingrés a l'Acadèmia de Bones Lletres, per omplir la vacant de l'eximi Josep M. López-Picó, un altre bon amic de Mallorca.

El 15 de febrer va tenir lloc l'acte solemne, presidit per Martí de Riquer, i amb l'assistència d'il.lustres personalitats oficials i literàries. Entre aquestes, el doctor Jordi Rubió i Balaguer, president de l'Institut d'Estudis Catalans.

Octavi Saltor hi llegí un notable treball basat en unes aportacions epistolars inèdites de López Picó, Maragall i Matheu. Li contestà amb un notable discurs el també acadèmic de número Pere Bohigas. Un i altre discursos han estat impresos en un magnífic fullet de 64 pàgines en 4art, del qual n'hem rebut un exemplar, efusivament dedicat.

Tornant a la Toponímia eivissenca

per M. VILLANGÓMEZ LLOBET

Al número de maig de 1969 d'aquesta revista vaig publicar un article «sobre el nom de la ciutat més antiga de les illes» (aquest era el títol), és a dir, la ciutat d'Eivissa. Hi expressava el meu parer que el nom de la ciutat és, simplement, el que acab d'escriure: «Eivissa». Així, amb raons que no cal repetir, em declarava contrari a un altre nom, «la Vila d'Eivissa», que semblava ja definitivament fixat en la nostra llengua. Hi ha hagut novetats, en aquesta qüestió, i com que el cas és important, per a un cronista eivissenc, avui en tornaré a parlar.

Al llibre «El que s'ha de saber de la llengua catalana» (tinc la primera edició, de 1954) es proposa, per al municipi que inclou la capital de la Pitiüsa major, el nom de «la Vila d'Eivissa». Aquesta és també la denominació del mateix municipi al «Diccionari» d'Albertí (1961). Aquestes són les dades que ara tinc a mà d'unes resolucions que vénen de més lluny. Acatant-les, en un dels últims fascicles de l'enciclopèdia «Salvat Català» ha aparegut també, encapçalant l'article corresponent, aquest nom de «la Vila d'Eivissa». Aquests fets no han passat inadvèrtits a l'illa (on ningú no diu «la Vila d'Eivissa») i el darrer ocasió l'aparició d'una carta al «Diario de Ibiza», protestant-ne. ¿No es dava al mateix fascicle una definició del mot «vila»? ¿És una vila, tenint en compte aquesta definició, la capital de l'illa? No. Doncs el nom és una equivocació. Macabich tampoc no s'hi mostrà conforme, en uns articles publicats al mateix diari, on es parlava així mateix d'altres coses i es feia una evocació històrica de les festes celebrades amb motiu del pas de vila a ciutat, el 1782.

Crec que tots els eivissencs estam d'acord en aquesta qüestió, però potser no tots donam les mateixes raons per defensar una posició única. Això que Eivissa és una ciutat i no una vila és, evidentment, un element del problema; important, però no crec que decisiu. Jo no hi havia carregat la força de la meva argumentació. A l'indicat fascicle del «Salvat Català» se'ns diu que és una vila, però també es parla de ciutats cata-

lanes al nom de les quals entra el mot «vila». Vilanova i la Geltrú és una ciutat (així ho diu l'enciclopèdia, però no puc ara comprovar si té realment aquest títol) amb una població molt més gran que la d'Eivissa. Vila-real, també més gran que Eivissa, a la província de Castelló, veig a l'Espasa que és ciutat des de 1924, i no per això perdé l'element «vila». El perdé, en canvi, Ciudad Real, quan passà de vila a ciutat; però en castellà sol passar el mateix que en català: Villanueva de la Serena, per exemple, és una ciutat de la província de Badajoz, amb més de 20.000 habitants. I a Eivissa els mateixos que protestam que ens rebaixin la categoria de la ciutat, en dir-ne «la Vila d'Eivissa», usam contínuament la primera part d'aquesta denominació: «s'autobús surt de vila a les onze», «tornaré a vila a mitjan tarda», etc.

Ara bé, hem vist que «la Vila d'Eivissa» no seria un cas únic de nom de ciutat amb l'ingredient «Vila». Crec que ho seria, però, de nom català de població format amb l'article «la» davant de «Vila» i la preposició «de» a continuació. Repàs la llista de municipis del «Diccionari» d'Albertí i no en trob cap amb un nom semblant. Així ho comunicava als dirigents de la «Gran Enciclopedia Catalana», en resposta a unes consultes que tingueren l'amabilitat de fer-me. Deia que hi ha Vilabertran a l'Empordà, Viladecans al Baix Llobregat, Vila-sana a l'Urgell, Vilafranca de Bonany a Mallorca, Vilanova i la Geltrú al Garraf. Amb el «Vila» separat només hi ha la Vila Joiosa, però afegia que s'observàs que en aquest topònim manca la preposició «de». I és que no pot ser més corrent això de dir «la vila d'Agramunt» o, abans, «la vila d'Eivissa»; però aquest no és un motiu per a transformar el nom d'aquesta última població en el compost «la Vila d'Eivissa». D'altra banda, és cert que és ben viu, a Eivissa, de dir «visc a vila» o «passeig per vila»; però això no significa de cap manera que coneguem per «Vila» la població on vivim. Veig a «Invitació de febrer», poema de Josep Carner: «A vila avui, gent follejant»... L'Expressió és corrent, dins de

cada comarca, i no se n'ha de deduir que la vila a què fa referència el poeta s'hagi de dir «la Vila de Ripoll», per exemple. Jo, a les salines d'Eivissa, podré dir «me'n vaig a vila», però no ho diré si som a Mallorca. I com jo qualsevol eivissenc, perquè sabem que el nom de la ciutat no és «Vila» o «la Vila d'Eivissa», sinó Eivissa, igual que el de l'illa.

La conveniència de distingir l'illa i la ciutat, unida a l'ús sempre viu de les expressions «vaig a vila», etc., i al fet que abans es trobava escrit molt sovint «la vila d'Eivissa», és el que ha induït a la formació del topònim «la Vila d'Eivissa». Vaig demanar que el director i assessors de la «Gran Enciclopèdia Catalana», Srs. Carbonell, Aramon, Moll, Sanchis Guarner, etc., considerassin aquestes raons i d'altres ja exposades, abans de prendre una decisió definitiva. Deia: «Etic cada vegada més convençut que això de «la Vila d'Eivissa» és un error, i crec que hauria de ser la «Gran Enciclopèdia Catalana» la que l'hauria de desfer». El desfaran, amb tot el seu prestigi, com ja em comunicaren abans que sortissin els escrits al «Diario de Ibiza». El nom de la ciutat serà «Eivissa», i quan es pugui confondre amb el nom de l'illa es dirà «la vila d'Eivissa» o «la ciutat d'Eivissa», segons que es tracti d'abans o de després de 1782.

M. VILLANGÓMEZ LLOBET

QÜESTIONS DE VIDA CRISTIANA

Publicacions

de l'Abadia de Montserrat
(Barcelona)

LLIBRES

UNA MEDITACION, per Juan Benet. Biblioteca Breve, 302. Barcelona. Editorial Seix Barral. 1970. 329 pàgs.

Juan Benet va néixer a Madrid, i hi va fer estudis d'enginyeria. El seu treball i una manera peculiar d'entendre l'ofici d'escriure l'apartaren del món literari. A canvi, la seva obra ha arribat al gran públic com un fruit assaonat i madur.

Assagista, dramaturg i novel·lista, és autor d'un nombre de llibres que li donen nom i prestigi. **Una meditación** compta entre les novel·les importants de la literatura de postguerra.

1917. ANTES Y DESPUES, per E. H. Carr. Colección Documentos, 5. Barcelona. Editorial Anagrama. 1970. Versió castellana de José Cano Tembleque. 201 pàgs.

Una recopilació dels darrers assaigs de E. H. Carr, sobre la Revolució d'Octubre, d'enorme interès per a interpretar la història contemporània. El leninisme; l'**ABC del Comunisme** com a consideració de la utopia bolxevica de Bujarin i Preobrajenski; Rosa Luxemburgo i el moviment espartaquista alemany; els problemes de la industrialització i la col·lectivització a gran escala; les característiques del sindicalisme soviètic; Rússia 50 anys després de 1917 o la revolució inacabada; la tragèdia de Trotski; un **In memoriam** amb motiu de la mort d'Isaac Detscher, el gran historiador. Vet ací els temes d'aquest volum.

LOS MONEDEROS FALSOS, per André Gide. Biblioteca Breve de Bolsillo. Editorial Seix Barral. Barcelona. 1970. Versió castellana de Julio Gómez de la Serna. 393 pàgs.

Les faux monneyeurs compta com a l'obra més completa i complexa que en 1925 va col·locar Gide al cim de la popularitat. El seu autor nascut a París en 1869, és una de les figures literàries més importants del present segle, fundador de la «Nouvelle Revue Française», i Premi Nòbel en 1947. Mort en 1951, deixà una munió d'obres que l'acrediten com a l'escriptor més prestigiós de la seva època.

LO VISIBLE Y LO INVISIBLE, per Maurice Merleau-Ponty. Biblioteca Breve, 289. Editorial Seix Barral. Barcelona. 1970. Traducció castellana de José Escudé. 358 pàgs.

Le visible et l'invisible, obra pòstuma de Maurice Merleau-Ponty, publicada en 1964, és un assaig on intenta conciliar les formulacions del primer Hegel, de Husserl i Heidegger amb la intenció de sustentar un neo-racionalisme de base moral, de cara a una «filosofia de l'ambigüitat». L'autor nasqué en 1908 i morí a París en 1961. Professà filosofia i psicologia a liceus i col·legis de França, entre altres a La Sorbona i al College de France. Deixà una pila d'assaigs, entre els quals destaquen **Structure de comportement** (1941), **Phénoménologie de la perception** (1945), **Humanisme et terreur** (1947), **Sens et non-sens** (1948), **Les aventures de la dialectique** (1955), **Signes** (1960), i **L'Oeil et l'esprit** (1960).

L'ÚS DE LA LLENGUA CATALANA PELS POETES MENORQUINS ACTUALS

per Mateu **SEGUÍ PUNTAS**

Voldria donar a conèixer al públic mallorquí una visió autènticament objectiva i ponderada de l'estat real de la poesia en llengua catalana a Menorca. Crec que, amb les xifres que donaré, es podrà parlar amb més coneixement de causa de si la «cosa» està o no està tan malament a Menorca. La resposta va a gusts.

«LLUC», REVISTA BALEAR

I ho faig precisament a LLUC per dues raons: perquè és la revista mallorquina que té més lectors interessats pel tema; i per la voluntat d'intercomunicació il·lenca que sempre ha demostrat. Així ho deia la seva ànima, Miquel Gayà, al diari «Menorca»: «Ens separen la mar i moltes coses, però principalment el pes mort i el llast de la Província com a organisme oficial. Hi ha un estat de psicosi. Els mallorquins, per a vergonya nostra, desconeixem —excepte lloables excepcions— les illes que, com a germanes menors, hauríem d'haver estimat profundament [...]. La revista LLUC intenta una missió d'agermanament balear que duu amb bastant d'èxit [...]. Ens separa la incultura i el desconeixement de nosaltres mateixos, que hauríem de superar» (Declaracions a A. Verger. 7-V-69. És traducció de l'original castellà).

UN ANY I MIG DE «ARTES Y LETRAS»

Des de l'onze de juliol de 1968, cada dimarts surt al diari «Menorca» una pàgina literària, on gairebé sempre s'hi publiquen poesies. Els anys abans les col·laboracions poètiques eren bastant migrades.

Si els poetes menorquins volen publicar llurs poesies quasi no tenen altre remei que fer-ho aquí. Per això puc dir que les xifres que publico corresponen a la immensa majoria de poesies publicades a Menorca entre

l'onze de juliol de 1968 i el 31 de desembre de 1969. Per altra banda, aquesta pàgina té l'avantatge de que arriba a un públic molt gran, dintre dels petits límits de l'illa, s'entén.

EL DIARI «MENORCA» I LA LLENGUA CATALANA

Ja des del primer dia de «Artes y Letras» va advertir la direcció: «Fiel a nuestra realidad sociológica, será bilingüe. Pero cuidaremos con especial esmero la literatura vernácula, ya que este Diario, dado su carácter insular, tiene como norma cultivar y defender los valores isleños; de entre los cuales es, quizá, el más viejo, bajo el punto de vista espiritual, nuestra lengua, que alternamos con perfecta armonía con el universal castellano, que nos sirve de vehículo de unión con las demás tierras de España».

I ja el primer dia va publicar no una poesia sinó un text en prosa en la nostra llengua, com a confirmant que les belles paraules abans transcrits no eren pura retòrica. I ho ha anat confirmant amb el temps, en aquesta i d'altres pàgines del Diari.

XIFRES I COMENTARIS

Poesies publicades

En català:	68	(37,56%)
En castellà:	113	(62,43%)

Poetes

Monolingües en castellà:	22	(55,0%)
Monolingües en català:	11	(27,5%)
Bilingües:	7	(17,5%)

D'on resulta que el 45% (27,5 + 17,5) dels poetes menorquins han fet, alguna vegada, poesia en llengua catalana.

És poc o molt? Crec que bastant, ja que a Menorca no hi ha una forta tradició literària catalana i, des de fa molts d'anys, quasi no s'ensenya la nostra llengua. No hi ha dub-

te que, en ambdues coses, Mallorca ens duu molt de camí fet.

Aquestes xifres serien més altes si descomptàs els poetes que són monolingües pel fet de provenir de terres de parla no catalana. Per exemple En González Núñez, En Roberto Madrassi, N' Amanda Rico, N' Esteban Rochina, En Juan Valero, etc. Però això significaria conèixer personalment tots i cadascun dels poetes; i d'alguns d'ells només sé el pseudònim...

Cal destacar que la immensa majoria de poesies estan escrites en llengua literària, i no dialectal

També he d'advertir que no he comptat les poesies d'En José M.ª Sánchez Dosal, LEO i Juan de Taula, perquè habitualment les publiquen fora de «Artes y Letras» i perquè llurs autors no són catalanoparlants. Tampoc he comptat unes poques poesies que són d'autor no menorquí (per residència o naixement), com Cristina Valls, Andreu Ferrer i José M.ª Forteza.

NOMS DELS POETES

Entre perèntesi hi ha el nombre de poesies publicades en català i si n'ha publicades en castellà (B: bilingüe) o no (M: monolingüe).

Amb 39, Joan Timoner Petrus (B.), amb 5, Cosme Bagur Pons (M.) amb 3 A. N. A. (M.) i Explorator (M.).

Amb dues: Pepita Güell (M.), Arcadi Gomila (B.), Mateu Cunill (B.), i Josep M.ª Quintana (M.).

I amb una: Andreu Bosch i Anglada (B.), Catalina Martorell de Lete (B.), Gumersind Riera (B.), Mateu Moragues i Vidal (B.), A. Mesquida (M.), Miquel Mus (M.), Antoni Vidal Teixidó (M.), Andreu Murillo (M.), Llorenç Pons Sintes (M.) i Putchigus (M.).

JOAN TIMONER PETRUS

És l'autor més prolífic i, segurament, l'home que més coses sap de lingüística catalana a Menorca. És músic retirat de l'exèrcit i va començar a escriure de molt jove, abans de la guerra. La majoria de llurs darreres poesies són sonets on descriu cales i racons de Menorca, que moltes vegades acompanya de la «versió castellana del autor», com volent deixar clar quina és la versió original.

La poesia que segueix és una bona mostra del seu pensament sobre la unitat de les terres del Llevant espanyol —com li agrada de dir— i del seu domini de la llengua. Per altra banda crec que s'escau perfectament a una revista com aquesta: balear.

Tríptic d'illes

Menorca, bocí clar i pur
de la dolça Costa Brava
que entremig de la mar blava
la tramuntana es va endur.

Mallorca, gerda conquilla,
serve de l'edèn el baume:
per l'amor del rei En Jaume
Catalunya es va fer illa.

Eivissa, te va trobar
tan bonica el Temps un dia,
que sols per fer-te'n sa aimia
en tu el seu curs va aturar.

COSME BAGUR PONS

El millor comentari que puc fer d'ell és reproduir les paraules d'un altre poeta, Explorator, publicades al diari «Menorca» (28-x-69), comentant la seva primera poesia. Té vint-i-un anys i viu a Maó. Deia Explorator:

«Avui, passats uns dies de la publicació de **El Montseny i tu**, encara ho lleigeixo amb delectança [...] M'agradaria molt veure alguna altra poesia com aquesta, sigui de l'autor que sigui [...] Aquesta poesia trasllum vida; vull dir que no són imaginacions de l'autor, sinó que són un bocí de la seva vida (això pressuposant una sinceritat bàsica) [...] I, tal com la vida, sembla del tot espontània, sortida màgicament [...] Això m'és motiu d'admiració i d'alegria».

El Montseny i tu

I

Quan cau la nit
allà entre muntanyes
i es deixa el fred sentir;
qual el cel
es vest d'estrelles
que acompanyen
a la Lluna
en el seu camí fidel;
et tinc tu,
respir amb tu aquesta soledat
i també aquesta joventut.

II

Quan sento sobre la meva pell
el tacte fi i tendre
com fulles acabades de néixer.
Després, quan miro el fons
dels teus negres ulls,
mil llamps s'encenen,
mil flors neixen,
mil ocells canten,

Sobre una possible Universitat

per DESCALÇ

● Al col·loqui sobre els problemes de Palma a la dècada dels setanta, celebrat ja fa algun temps a l'Escola de Publicitat i Relacions Públiques —¿per què no rebatejar-la, més arriscadament, com Escola de Comunicació Social?— va sortir, no hi podia mancar, el tema de la possible Universitat de les Illes, aquest tema davant el qual no ens acabam de quadrar. Ni lletraferits, ni forces vives, ni autoritats, ni premsa ni ningú. Esperem que l'estudi que s'ha fet, de totes les nostres necessitats en matèria d'ensenyament, serveixi per qualque cosa. Però de moment, fins que no se'ns demostri el contrari, cal més aviat pensar que es tracta d'una espècie de «yo-yo», el tema de la Universitat. Dit amb altres paraules: No sembla que ens ho prenguem seriosament.

● He de confessar que vaig quedar confós, i encara ho estic, davant sengles emperons que varen plantejar-se per part de dos bons amics, en Toni Pizá i don Joan Casals, dos interlocutors que mereixen tota la meva atenció.

● El primer és el de que la Universitat espanyola és, més que res, una simple expedidora de títols per als fills d'aquells que poden pagar-los, títols que, endemés, massa vegades no tenen altre destí que adornar qualque paret de despatx. Dissortadament, crec que aquesta apreciació d'En Pizá és ben certa. Ara: ¿és això realment un argument seriós en contra de la conveniència de comptar amb la nostra pròpia Universitat? ¿No cal respondre diguent que allò que ens interessa no és una Universitat qualsevol, una fabriquetta provinciana de títols inoperants, sinó, precisa-

ment, una Universitat de bons de veres, de nivell europeu, si voleu?

● El segon emperò, el de don Joan Casals, me va deixar més desconcertat encara, perquè va més enfora i és més radicalment pessimista. El Sr. Casals va venir a dir —si no ho vaig entendre malament (i li agrairia que me corregís, si calgués)— que, tal com estan les coses, donada la falta total d'ambient, donat el probríssim nivell de presa de consciència de la nostra quasi inexistent burgesia, la creació d'una Universitat aquí i ara no faria sinó fer més greus encara (!) el nostre «despistament» col·lectiu, la nostra abúlia històrica —que diria en Josep Melià—, la nostra desídia cultural, el nostre senyoritisme provincial i miop, la nostra visió del món microfenícia i passada de rosca.

● Que el Sr. Casals me perdoni si jo ho explico a la meua pobra manera. La responsabilitat de la transcripció és meua, naturalment, i —repetesc— li don les gràcies per endavant per tots els aclariments que calguin.

● Si aquesta segona posició fos exacte, suposaria —ni més ni manco— que l'establiment d'una Universitat aquí no sols no seria indiferent —hipòtesi ja prou greu— sinó que, pitjor que pitjor, seria contraproduent! Confés que no ho acab d'entendre.

● Les dues hores de col·loqui que vàrem tenir a l'Escola no varen bastar, evidentment. Si aquestes breus notes poguessin servir ara com una modesta crida a una represa del diàleg, em donaria per ben pagat.

L'ús de la llengua catalana...

mentre els teus cabells
adornen aquesta nit dolça
com un jardí de roses.

III

I penso jo,
és això només amor?
I què és doncs?
És muntanya i no és núvol?

És riu i no pluja?
És arbre i no fulla?
És un crit del sol
que mai s'apaga?
És el temps i no els anys?
És la roca i no la pols?
És el bé i no el mal?
És... És...
El Montseny i tu.

rosa dels VENTS

DE BARCELONA

A hores d'ara ja deuen passar del miler i mig les adhesions d'entitats a l'Omnium Cultural en pro de l'ensenyament en català; però des de Madrid aquestes coses no les veuen gaire clares. O no les volen veure. El senyor Muñoz Alonso hi veu un virus perillosíssim en l'exigència del seu dret per part de les regions no-castellanes. No cal dir la indignació que han produït les seves paraules. Una quarta part dels habitants de la nació s'han d'haver sentit ferits davant les fanàtiques declaracions del senyor Muñoz Alonso. Bé, no vull pecar d'optimista: la indignació i vergonya sols l'han sentida aquells que segueixen de prop el tema de la llengua pròpia, aquells que creuen que un poble, si vol realitzar-se completament, ha de partir per defensar el seu patrimoni cultural. Les Illes estan lluny, sembla. Un dia em feren una acusació que em va doldre; era una mica simplista, però no deixava d'esser gràfica i vertadera: «Vosaltres —es referia als mallorquins— conservau una llengua sols per la vostra condició d'illencs, passivament. Tant se vos dona tenir-la. Arribaríeu a vendre tot el vostre patrimoni si amb això aconseguíeu que us visitassin més turistes...». Perquè aquí estimen la seva llengua, i la defensen. A la última reunió de les Diputacions catalanes es va plantejar la necessitat d'una acció en comú per l'ensenyament del ca-

talà a les escoles. Ja he parlat de les mil cinc-centes adhesions a l'Omnium, i hi podria afegir molts de comentaris dels mitjans d'informació, cartes de lectors i mil detalls que fan veure que el problema segueix viu i sentit. Però les Illes, estan massa lluny?

El «príncep de les lletres catalanes», Josep Carner, ha tornat. Són molts d'anys d'exili els que rossega. L'«absolut retorn» del poeta ja no és possible. Com ell mateix diu: «Serà l'amic dins una fossa avara, / parla i costum sollats en el trastorn». Però és aquí. Ja és vell i, en certa manera, un mite, però queda la seva obra. A la seva arribada va declarar a un periodista que la seva il·lusió era tornar a veure les Rambles, Montserrat i Mallorca... Perquè Josep Carner també se sent mallorquí sentint-se català. ¿Tenim consciència els mallorquins que Carner també és un poc nostre?

Un autor mallorquí, Jaume Vidal i Alcover, ha triomfat a Madrid i a Valladolid amb el seu **Oratori per un home sobre la terra**. Si llegíssiu les crítiques i comentaris dels diaris de Madrid veuríeu amb quin entusiasme se'l va rebre. A Madrid i a Barcelona, perquè l'**Oratori** ja s'havia representat l'any passat a Horta. I enguany també, amb un públic jove que omplia la sala tots els dies. El dia 6 d'abril es tornà a representar al teatre Romea. S'esgotaren les entrades. Al final el públic, posat de peus, va ovacionar l'autor, el director, Josep Montanyés, i els actors de l'espectacle. Aviat en Jaume Vidal estrenarà una altra obra al Calderón. A la fi un teatre nacional posa a la disposició d'un grup català el seu local. Ja era hora.

La sínia de la cultura i la cultura segueix fent voltes. No tots els poals tenen la mateixa cabuda. Fins i tot qualcun d'ells no treu

aigua del pou; treu fum; un fum que, per sort, s'esvaeix. El senyor Porcel —una de freda i una de calenta—, de professió els seus llibres, articles i manifestacions... Qualcuna d'encertada, com les que va fer a Madrid; d'altres d'un snobisme petulant... Però deixem-ho anar, que la sínia també fa sorgir aigua clara: Raimon cantà —a la fi!— a la Facultat de Dret; molta gent, i de tot color. I Raimon va cantar per a tots, sense cap concessió. També en Serrat ha fet un recital al Coliseum. L'entrada era tan cara, o més, que anar a veure la Sara Montiel. Tanmateix hi havia públic, un públic incondicionat, entusiasta. Com també n'hi havia, de públic, als recitals de na Maria del Mar Bonet, a la Cova del Drac. Els catalans ja s'hi acostumen als articles salats que feim servir a les Illes. No és estrany: per aquí n'hi ha molts, de mallorquins, i de menorquins, i d'eivissencs. En trobes a editorials, firmant articles als diaris, treballant en grups de teatre, i, sobretot, és clar, a la Universitat. Seria bo fer una enquesta entre tota aquesta gent. No és necessari dir que els resultats no serien molt optimistes. L'universitari és un privilegiat i potser sigui massa, demanar la seva participació activa en la cultura i en la conquesta d'una societat millor. Hi ha excepcions; moltes d'excepcions, però tot plegat no passa de ser una minoria dins els cents d'illencs que estudien aquí. Més que trist és beneït, però encara perdura un poc el folklore de la sobrassada i de l'ensaïmada que ens uneix, en no sé què, com si el sol fet d'anomenar paraules (sopes, cocarrois, llonganissa, metlles i bessons, galletes d'Inca i vi de Binissalem, panades i crespells, es Born, la Seu i sa Llonja, Chopin i Valldemossa, perles de Manacor i Fra Ginebró Serra, els siurells i els picadors, etc. etc. i etc.) ens bastàs per justificar la nostra bella, indolent, pacífica i simpàtica passivitat. (No em referesc a la construcció d'hoteles i botigues de «souvenirs»).

D'ANDORRA

Avui parlarem d'un pressupost: el d'Andorra

Els nombres, que dit sia entre parèntesis no són el meu fort, són segons algú —no sé qui— va dir, «un mal amo i un bon servent». És clar, no tot es pot subjectar als nombres però si que, a vegades, ens poden ajudar a comprendre algunes coses, no totes, o a suggerir-nos algunes idees i fins, com en aquest cas, demostrar-nos que qualche pic, els petits poden donar exemple als grans i fer-nos veure que el bel·licisme no impera a tot arreu, com es sol creure.

Andorra, el petit principat pirinenc, com tots els estats civilitzats publica, al començar l'any, el seu pressupost. A principis d'enguany, doncs, ha donat a la llum pública el corresponent a l'any 1970.

El primer que salta a la vista és la forma, quasi vertiginosa, en el creixement tant de les despeses com dels ingressos als quals Andorra s'ha abocat. Quasi assegurariem que ells, com nosaltres els mallorquins, s'han vist empesos a aquesta cursa pel turisme. Ara bé, tant les despeses com els ingressos augmenten... però ambdós quasi matemàticament en la mateixa proporció. Vegem-ho.

Pressupost per a 1969:

Despeses; 165.874.095,78 ptes.
Ingressos; 138.198.545,70 ptes.

Pressupost per a 1970:

Despeses; 208.721.739,40 ptes.
Ingressos; 175.146.146,69 ptes.

Totd'una ens adonam que, tant en un pressupost com en l'altre, les despeses són superiors als ingressos i, aproximadament, la diferència és la mateixa en tots dos anys, uns 37-38 milions de pesetes. D'on surten els diners que falten per a cobrir les despeses? Misteri. En l'aspecte pressupostari

Andorra sembla, un bon tros, un país misteriós perquè un podria preguntar-se, també, d'on sortiran els 208.721.739,40 ptes. que el Principat tindrà de despeses si és veritat, com tinc entès, que els andorrans no paguen cap casta d'impost. El Consell de les Valls deu saber el que es fa o, potser, posseeix una misteriosa gallina d'ous d'or? Qualsevol ho esbrina.

El que em sembla del tot satisfactori, i és ací on els «grans» podrien, potser, aprendre qualche cosa, és la manera segons la qual són pressupostades les despeses.

Sembla que la salut dels andorrans, la facilitat de poder-se traslladar dintre el Principat i les telecomunicacions són, a judici del Consell General, el més important, i aquests capítols s'enduen la tallada grossa del pressupost. Ja està bé.

En canvi deuen pensar que els seus Co-Prínceps ja en tenen prou o ja mamen d'una altra vaca, perquè, des de fa molt de temps, els tenen bloquejat el sou que no es mou de la xifra de 900 ptes. anuals, que és el que cobraran també enguany. Sembla, per altra banda, que ni l'Il·lustríssim Bisbe de la Seu d'Urgell ni Sa Excel·lència el President de la República Francesa no s'hi encaparren massa i, almenys per ara, no han demanat cap augment de sou. Potser no estan sindicats!

Una altra de les partides inamovibles del pressupost, que ja fa anys que es conserva inamovible i en la mòdica quantitat de 300 ptes. anuals, és la destinada a «Armament». Es veu ben bé que els andorrans no són gent bel·licosa i amb les 300 ptes. cada any no en deuen tenir prou ni per a comprar un d'aquests rifles de plàstic (cò-

pia exacta del que usa el «007») i que tant fiquen dins els cervells dels nostres infants, especialment pels voltants dels Reis, per la nostra televisió.

Ens hem entretingut a calcular quin tant per cent del pressupost dedica el Consell General de les Valls a capítol, i ens sembla que les xifres parlen soles. Heus-les ací:

Assistència social (clínica i equip)	24,50%
Carreteres	39,50%
Ensenyament (construcció d'escoles)	5,45%
Esports (construcció d'un complex poliesportiu)	1,25%
Telecomunicacions (telèfon, ràdio, televisió)	26,00%
Serveis (construcció d'un nou escorxador)	2,20%
Tribut als Co-Prínceps	0,001%
Armament	0,00002%

Ens reafirmam, doncs, i l'anàlisi d'aquest pressupost ho demostra, que la gent d'Andorra és, essencialment pacífica. Què es deu poder fer amb aquest 0,00002% del pressupost destinat a «Armament»? No seria potser millor esborrar, d'una vegada, aquest capítol del pressupost? Nosaltres ja hem donat la idea, ara el Consell General té la paraula. Seria un exemple definitiu... i tan bonic!!

Respecte als Co-Prínceps caldrà aclarir que, a més de les 450 ptes. anual, cadascú rebrà, també: sis capons, dos pernils, sis peces de formatge i qualche coseta més. Ara que si només compten amb això no seran a temps a fer forats al cinturó per a poder-lo estrenyer!

Josep M.ª PALAU i CAMPS

DE VALENCIA

Valencià a l'escola i a l'església

Encara que totes les escoles dels Països Catalans pateixen de la mateixa manca de la nostra llengua, si examinem la situació del català en el País Valencià quant a les dues institucions que encapçalen aquest article, crec que els valencians ens podem permetre una mica més de pessimisme que el que tots portem al damunt davant la situació actual. Al Principat i a les Illes hi ha la presència de la nostra llengua dins l'Església, cosa que pràcticament desconeixem ací a València. Les notícies que ens arriben són molt poques i, dissortadament, les considerem de poca importància.

Hi ha, indubtablement, la gran tasca de mossèn Sorribes en favor de la litúrgia vernacle, però la flama que mantén resta massa solitària. I si durant les passades festes de Pasqua l'abat mitrat de Xàtiva es dirigí en valencià als seus fidels («perquè en festa tan assenyada només es sabia dirigir en valencià per a desitjar les bones festes»), no sabríem fer una consideració exacta d'aquest fet, perquè per una banda pensem si és tan sols una mostra de popularisme expressada en una llengua excessivament castellanitzada, i per l'altra si és una mostra d'oportunisme. En tot cas sols és un fet aïllat, i la carta, ja vella de 5 anys i signada per més de 20.000 fidels valencians demanant la introducció de la nostra llengua en la litúrgia, resta ignorada i completament inoperant. De tant en tant apareixen rumors sobre una possible obertura de la jerarquia, però per ara no hem vist cap decisió concreta i efectiva en aquest sentit.

Sabem que a certes regions del Principat i de les Illes l'aplicació

de la nostra llengua no és com seria de desitjar, però des de València aquesta situació inclús se'ns pot presentar com de privilegi.

I deixant de banda l'Església per a considerar la situació del valencià a l'escola, vivim una situació comuna amb tots els altres Països Catalans. La nova llei d'Educació permet de nàixer certes il·lusions, però que no gosem manifestar massa perquè nosaltres, més que res, ens fiem dels fets, i els fets encara han d'arribar.

Però sentim alguna esperança quan veiem algun moviment de les societats valencianes que es preo-

cupen per la situació de la nostra llengua a l'escola. I així ens satisfà la reunió d'aquestes diverses societats convocades per l'Ateneu Mercantil, on s'ha reconegut la necessitat de la introducció de la nostra llengua en l'escola i, basant-se en l'esmentada Llei d'Educació, s'ha redactat una carta al Ministre d'Educació i Ciència (que ho hauria de sentir més vivament per ésser valencià) en la qual es demana la presència de la nostra llengua en l'educació dels nostres infants, ells que hauran de sostenir el català del dia de demà. Era hora que s'aixequés aquesta veu, i estem molt satisfets de poder dir-ho en aquestes pàgines de «LLUC». Volem fer acte d'agraïment a l'Ateneu Mercantil que segueix amb la seva nova línia en favor de la nostra llengua, així com a «Lo Rat Penat», la Societat Coral «El Micalet», l'Ateneu Marítim i les altres societats que han redactat aquesta carta.

EL TORRER

MOSTRADOR

MARXISMO CONTRA STALINISMO, per Gajo Petrovic. Barcelona, 1970. Seix Barral. Biblioteca Breve de Bolsillo. 279 pàgs.

Un estudi crític, obert i sincer, realitzat per un dels pensadors socialistes actuals més acreditats. Petrovic, iugoslau, nat en 1927, és llicenciat en Filosofia per les universitats de Zagreb, Leningrado i Moscú; amplià els seus estudis en universitats d'Anglaterra i dels Estats Units, i professa filosofia a la universitat de Zagreb. Autor de més de mitja dotzena d'obres filosòfiques i socials. Versió castellana d'Eduardo Subirats.

JULIA, per Ana María Moix. Barcelona, 1970. Seix Barral. Nueva Narrativa Hispànica. 220 pàgs.

Un llibre sorprenent, que acusa el món burgès i la societat tradicional catalana, que l'autora —nascuda a Barcelona en 1947— co-neix i recusa.

CRITICA, ENSAYOS Y EVOCACIONES, per Luís Cernuda. Barcelona, 1970. Seix Barral. Biblioteca Breve. 242 pàgs.

Aplec d'articles i escrits que Cernuda publicà en periòdics i revistes, però no recollí en cap dels seus llibres posteriors. Luís Maristany ha cuidat de l'ordenació i presentació de cada un dels textos.

DE MALLORCA

● El diumenge 12 d'abril va tenir lloc a l'església de Santa Eulàlia un interessant concert d'òrgue a càrrec de Mn. Antoni Matheu, com homenatge als compositors mallorquins Guillem Massot (pare) i Melcion i Josep Massot (fills). Del primer va interpretar: **Melodia, Adagio appassionato, Elevació, i Melodia**. Del segon, uns **Versos per a les Matines de Nadal** sobre temes popular mallorquins. I del tercer, **All'antico, Ofertori, i Enyorança**. El concert finalitzà amb la **Marxa** de Guillem Massot, esplèndida i grandiosa. Abans del dit concert, que s'escaigué a les 7,45 del capvespre, el rector de l'església, Mn. Joan Cirer, pronuncià unes sentides paraules d'ofrena.

● La Societat d'Història Natural de les nostres Illes ha celebrat uns Col·loquis científics a l'Estudi General Lul·lià de Palma. Els actes i temes desenrotllats han estat: dia 10 de març, **Origen i evolució biològica de l'home**, presidit pel P. Guillem Mateu, M. dels SS. Cors, Doctor en Ciències Biològiques i Oceanògraf de l'Institut Espanyol d'Oceanografia; el dia 13, **L'ametler a Mallorca, el seu present i el seu futur**, presidit per don Antoni Pons i Canals, Doctor Enginyer Agrònom de la Prefectura Agronòmica de les Illes; dia 17, **Perills del vessament de residus a la mar**, presidit per don Miquel Duran i Ordiñana, director del Laboratori Oceanogràfic de les Illes; i el dia 20, **Tècniques modernes en l'estudi de la vida submarina del mar de Catalunya i les Illes**, presidit per don Antoni Ballester, Doctor-Bioquímic a l'Institut d'Investigacions Pesqueres de Barcelona, i per don Miquel Masutí, Biòleg a l'Institut Espanyol d'Oceanografia i Assessor del Pla d'Ordenació Pesquera de les Illes.

● Se diu que don Bartomeu March i Servera té la intenció de cedir a Mallorca la seva interessantíssima biblioteca instal·lada en el

MOSTRADOR

ESPERANDO A GODOT. FIN DE PARTIDA. ACTO SIN PALABRAS, per Samuel Beckett. Barcelona, 1970. Barral Editores, 165 pàgs.

Tres peces de teatre del gran escriptor danès, premi Nòbel de Literatura 1969. Versió castellana per Ana Maria Moix.

LAS CATEDRALES, per Jesús Fernández Santos. Barcelona, 1970. Seix Barral. Nueva Narrativa Hispánica. 193 pàgs.

Un conjunt de narracions on la vivència dels personatges glateix i projecta ses llums en l'estil i l'amenitat de l'autor.

PUERTA DE TIERRA, per Juan Benet. Barcelona, 1970. Seix Barral. Biblioteca Breve de Bolsillo. 196 pàgs.

Col·lecció d'assaigs —sobre poesia, història, art, etc.— que demostren la gran curiositat intel·lectual de Juan Benet.

APOLOGOS Y OTRAS PROSAS INEDITAS, per Luís Martín-Santos. Barcelona, 1970. Seix Barral. Biblioteca Breve. 155 pàgs.

Escrits i assaigs diversos, que restaren inèdits després de la mort de l'autor en 1964. Edició i pròleg a cura de Salvador Clotas.

LOS CANTOS DE MALDOROR Y OTROS TEXTOS, pel Conde de Lautréamont. Barcelona, 1970. Barral Editores. 306 pàgs.

Una versió castellana de les obres completes de Lautréamont (Isidore Ducasse), realitzada pel poeta argentí Aldo Pellegrini, i publicada per primer cop a Buenos Aires en 1964.

EN EL SEGUNDO HEMISFERIO, per Antonio Ferres. Barcelona, 1970. Seix Barral. Nueva Narrativa Hispánica. 185 pàgs.

Una mostra de la narrativa d'Antonio Ferres, guanyador del premi «Sésamo» en 1956, i que ha exercit darrerament la docència en distintes universitats nordamericanes.

NUEVE NOVISIMOS POETAS ESPAÑOLES, per J. M. Castellet. Barcelona, 1970. Barral Editores. 263 pàgs.

Una antologia, amb presentacions autobiogràfiques, de Manuel Vázquez Montalbán (1939), Antonio Martínez Sarrión (1939), José María Álvarez (1942), Félix de Asúa (1944), Pedro Gimferrer (1945), Vicente Molina Foix (1946), Guillermo Carnero (1947), Ana María Moix (1947), i Leopoldo María Panero (1948). Nou poetes espanyols en llengua castellana, del darrer crít i la darrera fornada.

seu palau del carrer del Conquistador. Una biblioteca en la qual no s'han plangut esforços i diners per acaramular-hi joiells bibliogràfics referents a Mallorca, aplegats de totes bandes, obres lul·lianes, originals dels cartògrafs mallorquins i catalans, llibres de comptabilitat de gremis comercials mallorquins, hemeroteques, col·leccions d'autògrafs i manuscrits de grans poetes i escriptors de l'illa, biblioteques senceres que han pertenescut a il·lustres especialistes de Palma, etc.

● La segona setmana d'abril va tenir lloc a l'Illot del Sec, a la ba-

dia de Palma, l'operació del recobriment d'un vaixell grec enfonsat fa uns dos mil·lenis i mig, carregat d'àmfores i peces per l'estil. L'operació es realitzà amb la cooperació del «Poseidon», vaixell de la marina de guerra espanyola. Hi prengueren part, juntament amb el personal tècnic i oficial del dit vaixell, autoritats de l'arqueologia com el Dr. Martín Almagro que dirigia els treballs, i científics mallorquins com el Dr. Cristòfor Veny —director religiós de la revista LLUC—, Josep Mascaró Pasariu, Bartomeu Ensenyat, Damià Cerdà, Lluís Amorós, Catalina Ensenyat, Guillem Rullàn, Manuel

Fuster, i altres. L'inventari de les peces recobrades passa del centenar.

• Al Club Pollença es va celebrar una nit poètica el diumenge 5 d'abril, amb la col·laboració de Joana L. de Llobera, Francesca Ensenyat, Antoni Seguí Bennàssar, Jaume Amengual, Rafel Coves Quer, Martí Torrandell Orell, i Miquel Bota Totxo. **Pollença canta en la veu dels seus fills** era l'slògan de l'acte.

• La premsa de Palma ha destacat l'actuació de don Josep Ensenyat a les Corts de Madrid, amb motiu de discutir-se el text de la Llei d'Educació, pel que feu referència a la incorporació de les llengües regionals en el dit text legal.

• El DIARIO DE CADIZ del 24 d'abril se feia ressò d'un acte celebrat el dia anterior —amb motiu de la festa del Llibre— a l'Aula Cultural Federico García Lorca, en el qual intervingué el Doctor Llorenç Vidal amb una conferència sobre literatura balear, esboçada en el seu contingut i períodes fonamentals corresponents a l'època àrab, al regne de Mallorca, a la decadència i al ressorgiment. Dedicà una especial atenció a les figures d'Al-Sabini, Ramon Llull, Anselm Turmeda, Costa i Llobera, Joan Alcover, i finalitzà amb una ullada panoràmica a l'època actual.

• **L'Obra Cultural Balear**, la meritíssima societat que ha pres al seu càrrec el foment de la cultura autòctona a les nostres Illes, ha elegit el seu nou President en la persona de don Climent Garau Arbona, per ocupar la vacante de l'il·lustre don Miquel Forteza. L'acompanyen en seu Consell de Gestió, els senyors: don Miquel Marquès, vice-president; don Miquel Fullana, Secretari; don Miquel Arbona, Tresorer; i els Vocals don Pau Alcover, el P. Josep Capó, don Miquel Duran Ordiñana, Mn. Pere Llabrés, don Francesc de B. Moll, don Joan Pons i Marquès, i don Gabriel Vidal i Balaguer.

PETITES CRONIQUE QUES DEL TEMPS QUE PASSA

UN PAÍS DE MUNTANYES

Anant des de Sóller a Tuent per camins antics us topau necessàriament amb el terme de Bàlitz —muntanyes que enfilen al cel llurs cims de cobalt, de corall i de la maragda del boscatge. Avui són vàries possessions que totes miren a la mar de prop o de lluny. Totes són regades pels fontinyols que hi canalitzaren els moros. Totes tenen olivar i bestiar de llana.

Feia un parell d'anys que no havia passat aquest indret, tot i tenir-lo tan prop de la meua llar, i per això la caminada ha tingut per mi un sabor de descobriment.

Mentres anam pel camí carreter o per les drecceres, us compareix, avall, el port de Sóller, copinya amb un glop de blavor i amb vivendes que augmenten de cada any. La vida de la Vall s'ha anat traslladant al port, i mentres aquest augmenta, la vila antiga, voltada de tarongers, minva a poc a poc, i minvarà fins a convertir-se en arqueologia, refugi de vells, si no es fa el desitjat túnel Palma-Sóller.

Els averanys, a aquesta obra, no li són propicis...

L'horabaixa de la meua caminada era calitjós i les boires jugaven a tapar el sol, un sol que volia encetar la primavera i no li ho comportaven. El conjunt de valls i muntanyes, des dels cingles, era polit totalment.

Trobar-me entre muntanyes és per mi com una llepolia, una sort, un obsequi, una jugueta...

IN MEMORIAM

No vull deixar de retre el meu homenatge a la memòria del gran historiador de la Roma antiga, Jérôme Carcopino, mort fa poques setmanes. Tota l'Europa culta ha

fet volar el papalló de la recordança vers la tomba d'un home que no ha perdut el temps de la seva vida, dedicada a desxifrar secrets dels grans i petits personatges: Juli Cèsar, Ovidi, Virgili, l'aristocràcia, el poble baix, els pitagòrics, els cristians. Reposi en pau.

«JACOB», DE PIERRE EMMANUEL

Trenta anys després de l'aparició de **Tombeau d'Orphée**, surt a llum el **Jacob** de Pierre Emmanuel.

La poesia d'aquest poeta és una ontologia; cerca fonamentar el Ser i per això se'n puja als començaments. A la primera pàgina de **Jacob** hi trobam:

Abans del començament,
abans del nenúfar del principi,
abans l'hèlice dels tifons ciclòpics,
abans del badall de l'ombra que
[els forada,
abans del cop de gong sobre el
[tímpan de la buidor,
abans la dansa dels fosfenes dins
[el no res...

hi ha Déu.

Es bo que avui, en aquest creuer de confusions, un poeta ensenyi als seus germans cristians la primàcia de la transcendència divina.

«PRIMAVERA D'HIVERN»

S'ha dit molt i bé d'aquest llibre de Guillem Colom, però a penes si s'ha dit res del pròleg d'Octavi Saltor. Aquest pròleg és un repàs meritíssim de l'opus complet del poeta de Sóller, tot i ésser, especialment, un pròleg al llibre-homenatge.

Les referències a les distintes etapes —a la bibliografia establerta per Miquel Arbona—, són constants, com si es volgués fer un estudi total de la seva poesia.

Octavi Saltor està en unes circumstàncies —d'edat, de cultura, de sentiment, de saber, d'amistat—, molt adients per fer aquest pròleg, massís i ferm, estudiat, pensat, no gens ni mica lleuger, i encara ple de gràcia i d'elegància.

Els qui apreciam Guillem Colom, per poeta cristià i per la seva intel·ligent bonhomia, tenim

l'obligació de proclamar el nostre agraïment a l'escriptor del Principat. Jo el complesc per la meua part.

MARCUSSE, DE BELL NOU

Resumesc un article d'Octavi Fullat dalt TELE/ESTEL: «No sé si he de dir **de nou**, ja que si bé és veritat que, per exemple, a França, durant el maig de 1968, Marcusse fou un autor més o menys conegut, però indiscutiblement citat, a la banda ençà dels Pirineus sembla ésser que tot just ara se'l comença a **digerir...**».

«Es ara que s'ençata l'assimilació del pensament marcussià per part d'alguns estudiants de la Universitat de casa nostra».

«Hi ha un presupòsit en el pensament marcussià que el domina tot i que no està pas provat: **l'home pot gaudir, un dia, de total felicitat**. Això empalma, d'alguna manera, amb Rousseau i s'allunya de Hobbes. El que s'ha verificat, per cert, és ben diferent: la història humana és un esforç per sots-

metre l'**Eros** al **Logos**. La innocència de l'home que Marcusse agafa com a hipòtesi està per comprovar, encara».

«Estic plenament d'acord que l'economia ha d'estar al servei de la **vida**; però el problema no rau aquí; sinó en saber quina és la finalitat de la vida humana».

«No hi ha cultura, societat, civilització, sense repressió. Això Marcusse ho reconeix, però distingeix entre **repressió** i **ultra-repressió**, condemnant aquesta segona. El que passa és que no proporciona criteris prou clars per a distingir entre l'una i l'altra».

«Bo seria tirar a terra una societat, però molt de compte d'engegar al no-res les condicions de tota possible societat».

D'UN ANY ENÇÀ

Svetlana Alliluyeva, la filla de Stalin, ha publicat un altre llibre que podem titular «D'un any ençà» (Fayard, París), en el qual conta les coses que ha fet després d'entrar en el món de la llibertat,

escapant-se de la tirania del Kremlin. Realment la llibertat no té preu.

Svetlana dóna un sentit a aquesta llibertat després que ella ha pres contacte amb la intel·lectualitat novella i especialment amb Andreu Siniasvki, amb qui treballà, un cert temps, a l'Institut de literatura mundial. Aquest i la seva dona —que s'ocupa en la restauració d'ícones antigues—, introdueixen Svetlana als estudis religiosos i ella es converteix al cristianisme ortodoxe. Es batejada, en 1962, per un clergue admirable, un antic jardiner, d'una humilitat meravellosa. Per aquest llibre penetram dins uns ambients per nosaltres desconeguts i espiritualment ben rics, que afaïonen i donen un novell impuls a la Rússia. Ço que ens comprèn, en aquesta narració que batega com un romanç d'aventures, és l'inimitable accent de veritat d'aquesta dona intel·ligent, dinàmica, simpàtica, que tradueix admirablement el seu drama psicològic i el del seu país.

M. C.

Bar Restaurant CA S'AMITGER

Vos hi serviran els millors plats
típics de Mallorca

Telèf. 11 - LLUC

Electrofil

AISLANTS - CONDUCTORS - TERMOELECTRICITAT

Bartomeu Ferrà, 4 - Telèfon 21 42 55 - PALMA DE MALLORCA

Taller Mecànic

FILLS DE JACINT SOBERATS

Venda de Motors i Bombes

Guarch

Major, 45 - Tel. 85 - SA POBLA

FAIXES REINA

Josèp Tous Ferrer, 1 — Tel. 216038

PALMA DE MALLORCA

DAES

CONFECIONS I BRODATS

Colón, 32 - Tel. 211358
PALMA DE MALLORCA

D'UNA MALA FOTOGRAFIA
FEIM UN BON RETRAT

FOTOGRAFIA RUL·LAN

Gral. Goded, 10
Davant la Diputació — PALMA

Corderia

Català i Riutort, S. L.

Llongeta, 14 — Tel. 221761 — Palma

SEGUROS QUE PRACTICA

VIDA, ROBO, GANADO,
INCENDIOS, CRISTALES,
COSECHAS, PEDRISCO,
INDIVIDUAL, ENFERMEDAD,
TRANSPORTES
(Aéreos, marítimos y terrestres),
CINEMATOGRAFIA,
RESPONSABILIDAD CIVIL,
PERDIDA DE BENEFICIOS Y
COMBINADO DE INCENDIO
Y ROBO

Sucursales, Delegaciones o Agencias
en todas las poblaciones de España

Dirección General: Vía Roma, 45

Teléfono 212803 (seis líneas)

PALMA DE MALLORCA

oriflama

oriflana

orifl

ori

revista de la joventut

Butlletí de subscripció a

Espronceda, 214
BARCELONA-5

oriflama

En

adreça

Les Publicacions de l'Abadia de Montserrat us ofereixen

DOCUMENTS D'ESGLÉSIA

QUADERNS QUINZENALS
PER A PENSAR I SENTIR
AMB L'ESGLÉSIA
DEL POSTCONCILI

Per primera vegada, tota la documentació d'interés eclesial és publicada en la nostra llengua d'una manera sistemàtica i periòdica.

DOCUMENTS D'ESGLÉSIA us farà arribar amb tota seguretat i garantia les encícliques, missatges, discursos, al·locucions i homilies del Papa, les instruccions dels Organismes postconciliars, els decrets de les Congregacions romanes, i, encara, una selecció d'altres textos interessants, oficials o oficiosos, tals com pastorals de bisbes, comunicats de les conferències episcopals, conclusions de congressos, declaracions d'altres jerarquies eclesiàstiques, articles de teòlegs eminents, etc.

32 p. de text útil, 17 x 24 cm.

Subscripció anual (22 números): 275 ptes.

Subscripció semestral: 150 ptes.

(estranger: 325 i 200)

Els subscriptors rebran sense cap recàrrec els números extraordinaris.

Adreçau les vostres subscripcions a

DOCUMENTS D'ESGLÉSIA - MONTSERRAT (Barcelona)

UNA REVISTA PER A SACERDOTS I LAICS

QUE NOMÉS TENEN TEMPS DE LLEGIR-NE UNA